คำเก่า-คำถิ่นในคำซ้อน

อาจารย์ ดร.วิภาส โพธิแพทย์
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

ทุนพัฒนาอาจารย์ใหม่/นักวิจัยใหม่ กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำเก่า-คำถิ่นในคำซ้อน

อาจารย์ ดร.วิภาส โพธิแพทย์
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

ทุนพัฒนาอาจารย์ใหม่/นักวิจัยใหม่ กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

ในภาษาไทย มีคำกลุ่มหนึ่งเกิดจากการนำคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันมาประกอบกัน ตำรา **นิรุกติศาสตร์ ภาค ๒** ของพระยาอนุมานราชธน เรียกคำกลุ่มนี้ว่า "คำซ้อน" เช่น *รอบคอบ แวดล้อม กระซิบกระซาบ* น่าสังเกตว่า คำที่นำมาประกอบเป็นคำซ้อนจำนวนไม่น้อยเป็นคำที่ไม่ปรากฏใช้ตามลำพัง และบอกความหมายได้ยาก เช่น คำว่า *คอบ แวด กระซาบ* ดังในตัวอย่างคำซ้อนข้างต้น หรือในบางกรณี หากคำนั้นใช้เดี่ยวๆ ผู้ใช้อาจจะทราบความหมาย แต่เมื่อคำนั้นไปปรากฏในคำซ้อนกลับกลายเป็นว่าไม่สามารถบอกความหมายของคำในปริบทนั้นได้ถนัดนัก เช่น คำว่า *บก* ในคำว่า *บกพร่อง* หรือ คำว่า *ซ่อง* ในคำว่า *ซ่องสุม* อย่างไรก็ตาม แท้จริงแล้ว หากสืบค้นประวัติของคำกลุ่มนี้ จะพบว่าคำส่วนใหญ่มีหลักฐานว่าเป็นคำที่มีความหมายและสามารถปรากฏใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาเก่า และ/หรือภาษาถิ่น อาจเป็นภาษาถิ่นปัจจุบันหรือไม่ก็ภาษาถิ่นโบราณ เช่น คำว่า *คอบ* ปรากฏในภาษาเก่าและภาษาถิ่นโบราณ มีความหมายว่า คืน กลับ เวียนรอบ เช่น ใน **มหาชาติคำหลวง** กัณฑ์ชูชก มีข้อความว่า "ก็กทำปทักษิณสามรอบ <u>คอบ</u>อมิดดาเมียตนแลแล้ว" ในวรรณคดีท้องถิ่นอีสานเรื่อง **ท้าวฮุ่งหรือท้าวเจือง** มีคำว่า *เวียนคอบ* หมายถึง เวียนสนอง เช่น "ฮอยที่กำมแลว คำมาเวียน<u>คอบ</u>" บางคำอาจมีความหมายแตกต่างไปจากในปัจจุบันบ้าง เช่น คำว่า *บก* ในอดีต ใช้เป็นคำกริยาก็ได้ มีความหมายว่า ขาดแคลน หรือมีจำนวนน้อย เช่น ใน **โคลงโลกนิติ** มีข้อความว่า "พฤกษ์ใด<u>บก</u>ใบบัง นกหน่าย" <u>*บกใบ*</u> หมายถึง ไม่มีใบ เป็นต้น สถานการณ์ทางภาษาเช่นนี้อาจนับเป็นสัญญาณบ่งบอกว่าความหมายของคำกลุ่มนี้เริ่มเลือนหายไปจากภาษาไทยแล้ว และต่อไปอาจทำให้ผู้ใช้ภาษาไทยเข้าใจผิดคิดว่าเป็นเพียงคำเสริมสร้อย ไม่ได้มีความหมายประจำคำแต่อย่างใด

คำซ้อนที่มีคู่คำที่มีความหมายไม่ทราบชัดนี้มีคุณค่าอย่างยิ่งในทางนิรุกติศาสตร์ เพราะเป็นเสมือนคลังเก็บรักษาคำในภาษาเก่าและภาษาถิ่นไว้ ไม่ให้สูญไปจากภาษาไทยเสียทีเดียว ผู้เรียบเรียงเห็นว่าคำในภาษาเก่าและภาษาถิ่นที่ยังติดอยู่ในคำซ้อนปัจจุบันเหล่านี้มีให้เห็นเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงเห็นควรที่จะมีการรวบรวมคำกลุ่มนี้ไว้ในที่เดียว โดยจัดเรียงลำดับคำตามตัวอักษรเพื่อสะดวกในการสืบค้น และให้นิยามความหมายตามที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ศัพทานุกรมของหนังสือวรรณคดีเรื่องนั้นๆ พจนานุกรมภาษาเก่า และพจนานุกรมภาษาถิ่นต่างๆ พร้อมทั้งยกตัวอย่างการใช้คำคำนั้นตามที่ปรากฏในหลักฐานภาษาเก่าและพจนานุกรมภาษาถิ่น

อนึ่ง ผู้เรียบเรียงขอขอบพระคุณคณะกรรมการบริหารเงินทุนพัฒนาอาจารย์ใหม่/นักวิจัยใหม่ กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาสนับสนุนโครงการจัดทำหนังสือ **คำเก่า-คำถิ่นในคำซ้อน** ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต ที่กรุณารับเป็นอาจารย์อาวุโสให้คำปรึกษาในการจัดเตรียมต้นฉบับหนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณนางสาววิภาดา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต นิสิตผู้ช่วยวิจัยที่ช่วยตรวจสอบข้อมูลภาษาถิ่นด้วยความเอาใจใส่อย่างดี พจนานุกรมต่างๆ และศัพทานุกรมท้ายเล่มของหนังสือวรรณคดีเรื่องต่างๆ ที่ได้อ้างอิงในหนังสือเล่มนี้ เป็นแหล่งข้อมูลที่เอื้อประโยชน์ต่อการค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง ผู้เรียบเรียงจึงขอขอบพระคุณผู้จัดทำหนังสือเหล่านั้น สุดท้าย ผู้เรียบเรียงหวังว่า **คำเก่า-คำถิ่นในคำซ้อน** เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจประวัติของคำไทยตามสมควร

วิภาส โพธิแพทย์
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มีนาคม ๒๕๕๕

เลขหมู่
เลขทะเบียน 018127
วัน, เดือน, ปี 8 ก.พ. 62

สารบัญ

หมวดตัวอักษร หน้า

ก ____ ๑
ข ____ ๑๑
ค ____ ๑๕
ฉ ____ ๑๘
ช ____ ๑๙
ซ ____ ๒๓
ด ____ ๒๖
ต ____ ๒๙
ถ ____ ๓๒
ท ____ ๓๓
บ ____ ๓๔
ป ____ ๓๘
ผ ____ ๔๐
พ ____ ๔๒
ฟ ____ ๔๔
ม ____ ๔๕
ย ____ ๔๖
ร ____ ๔๙
ล ____ ๕๑
ว ____ ๕๒
ส ____ ๕๔
ห ____ ๕๗
อ ____ ๖๗

กระซาบ (กระซิบกระซาบ)

คำว่า *กระซาบ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า พูดเบา ๆ คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *กระซิบ* เป็น *กระซิบกระซาบ*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *กระซาบ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตพระลอ** เช่น "โศกาดูรพิลาป ค่อย กระซาบคำเกลี้ยง แก่พี่เลี้ยงทั้งสอง" ข้อความ "ค่อยกระซาบคำเกลี้ยง" หมายความว่า ค่อยๆ พูดปลอบประโลมด้วยน้ำเสียงอ่อนโยน

นอกจากนี้ คำว่า *กระซาบ* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือและถิ่นใต้ ใช้ว่า *ซาบ* มีความหมายว่า กระซิบ

กระทั่ง (กระทบกระทั่ง)

คำว่า *กระทั่ง* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่ง คือ ตี กระแทก คำว่า *กระทั่ง* ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *กระทบ* เป็น *กระทบกระทั่ง* ซึ่งมักใช้ในความหมายเปรียบ หมายถึง มีเรื่องกระทบกัน ทำให้ไม่พอใจกัน

อย่างไรก็ตาม คำว่า *กระทั่ง* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายทำนองเดียวกับที่พจนานุกรมฯ ให้นิยามไว้ ดังปรากฏใน **กฎหมายตราสามดวง** เช่น "ถ้าเรือเบาแลเรือหนักจอดอยู่กะทั่งกันเข้า แลเปนอันตรายทังสองข้างจะว่าแก่กันมิได้เลย" ข้อความ "กะทั่งกันเข้า" หมายถึง กระแทกชนกันเข้า ใน **กฎหมายตราสามดวง** มีคำว่า *กระทบกระทั่ง* ด้วยเช่นกัน มีความหมายอย่างเดียวกับกระทั่ง เช่น "ถ้าเรือขึ้นจอดอยู่ แลเรือล่องมากะทบกะทั่งเรือจอดเปนอันตรายให้เรือล่องใช้ทุนจงท่วน" ข้อความ "มากะทบกะทั่งเรือจอด" หมายถึง มากระแทกชนเรือที่จอดอยู่

นอกจากนี้ คำว่า *กระทั่ง* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือ ใช้ว่า *ทั่ง* มีความหมายว่า กระแทก กระทุ้ง ทิ่ม ในหนังสือ **ภาษิตล้านนา** มีตัวอย่างการใช้คำว่า *ทั่ง* เช่น "กันทั่งฟาก ปากทั่งข้าว" แปลว่า "กัน (นั่ง) กระทบฟาก ปาก (กิน) กระทบข้าว" หมายความว่า ยังไม่ทันนั่งให้เรียบร้อยก่อน ก็รีบกินข้าว

กระแหน่ (กระแหน่แง่งอน)

คำว่า *กระแหน่* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า เล่ห์กล แง่งอน *ท่วงที* คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *แง่งอน* เป็น *กระแหน่แง่งอน*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *กระแหน่* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตพระลอ** เช่น "ข้าเดาใจสองสบ พบกระแหน่สองศรี ใจอิสตรีมิเสียซอบ" ข้อความ "กระแหน่สองศรี" หมายถึง เสน่ห์หรือเล่ห์ของนางทั้งสอง ในที่นี้ หมายถึงพระเพื่อนพระแพง ใน **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "ขลาดพระฤทธิ์มหิมา ตรัสตริหากระแหน่ แด่แสนท้าวลาวพระยา" ข้อความ "ตรัสตริหากระแหน่" หมายถึง ปรึกษาหารือเพื่อหาอุบาย

กราน (กราบกราน)

คำว่า *กราน* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่ง คือ ทอดตัว ล้มตัวลงราบ คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำอื่น เช่น *กราบหมอบ* เป็น *กราบกราน หมอบกราน* คำว่า *กราน* ที่ใช้ตามลำพังในปัจจุบันมีปรากฏในเพลงสรรเสริญพระบารมีตอนขึ้นต้นเพลงที่ว่า "ข้าวรพุทธเจ้า เอามโนและศิระ กราน นบพระภูมิบาลบุญดิเรก" ข้อความ "เอามโนและศิระกราน" หมายถึง ขอเอาศีรษะและหัวใจนบนอบ

อย่างไรก็ตาม คำว่า *กราน* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตพระลอ** ตัวอย่างการใช้คำว่า *กราน* เช่น "แล้วปู่เป่าตะเคียนใหญ่ เก้าอ้อมใช่สามานย์ ปลายไม้กรานก้มลง" ข้อความที่ว่า "ปลายไม้กรานก้มลง" หมายถึง กิ่งไม้น้อมลงมา

นอกจากนี้ ใน **อักขราภิธานศรับท์** ก็ได้บรรจุคำว่า *กราน* ไว้ด้วย โดยให้ความหมายว่า "อาการที่คนจะล้มเอามือเท้าไว้" ซึ่งก็มีความหมายในทำนองเดียวกับความหมายว่า น้อมลง เช่นกัน

คำว่า *กราบ* และ *กราน* แม้จะไม่ได้มีความหมายเหมือนกัน แต่ก็ถือว่ามีความหมายไปในทำนองเดียวกัน เป็นกิริยาอาการที่เกี่ยวข้องกัน *กราบ* เป็นอาการที่ต้องน้อมศีรษะก้มลง ส่วน *กราน* ก็เป็นอาการที่ก้มน้อมตัวลงมา

กราย (กรีดกราย กล้ำกราย เฉียดกราย)

คำว่า *กราย* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่ง คือ เคลื่อนไหวอย่างมีท่าทาง เดินอย่างมีท่าที คำว่า *กราย* ในความหมายนี้มักใช้ซ้อนกับคำอื่น เช่น *กรีด กล้ำ เฉียด* เป็น *กรีดกราย กล้ำกราย เฉียดกราย*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *กราย* ในความหมายข้างต้นเคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **โคลงยวนพ่าย** เช่น "หาญห่มเกราะกรายกราย ก่อนม้า" ซึ่งหนังสือเล่มเดียวกันนี้ถอดความว่า "พวกทหารกล้าล้วนห่มเกราะเดินกรายนำหน้าม้า"

ใน **อักขราภิธานศรับท์** ก็ได้บรรจุคำว่า *กราย* ไว้ด้วย มีความหมายว่า "อาการคนเดินเฉียดไปมาเบื้องซ้ายเบื้องขวา"

นอกจากนี้ คำว่า *กราย* ยังปรากฏในภาษาถิ่นเหนือ หมายถึง ไปใกล้ หรือเฉียด เช่น ใน **กำบ่าเก่าเล่าไว้** มีตัวอย่างคำว่า *กราย* (ใช้ว่า ก๋าย) ว่า "คนตกต่ำเต้านอนหงาย บ่ดีก๋ายเหยียบข้าม" หมายความว่า "ไม่ควรดูถูกซ้ำเติมคนที่ทำอะไรพลาดพลั้งหรือไม่ประสบความสำเร็จ" ข้อความ "บ่ดีก๋าย" แปลว่า "ไม่ควรเฉียดใกล้" ในภาษาถิ่นอีสานก็ปรากฏใช้คำนี้ หมายถึง เดินผ่านไป ดังปรากฏในวรรณคดีท้องถิ่นอีสานเรื่อง **ท้าวฮุ่งหรือท้าวเจือง** เช่น "กรายแดนคนด่วนเถิงแถนฟ้า" หมายความว่า "ผ่านโลกมนุษย์สู่แดนสวรรค์" ข้อความ "กรายแดนคน" หมายถึง "เดินผ่านโลกมนุษย์"

กลั้ว (เกลือกกลั้ว)

คำว่า *กลั้ว* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า เอาน้ำหรือของเหลวเข้าไปสัมผัสพอให้ชุ่ม คำว่า *กลั้ว* ในความหมายนี้สามารถปรากฏใช้เดี่ยวๆ ได้ เช่น เอาน้ำกลั้วคอ อย่างไรก็ตาม คำว่า *กลั้ว* ยังมีอีกความหมายหนึ่ง คือ คบหาสมาคม ซึ่งเป็นความหมายที่ไม่ปรากฏใช้ลำพังในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เกลือก* (ที่มีความหมายว่า กลิ้งหรือเสือกตัวไปมา) เป็น *เกลือกกลั้ว* มีความหมายว่า คบหาสมาคม เช่น เกลือกกลั้วกับคนพาล

อย่างไรก็ตาม คำว่า *กลั้ว* ในความหมายว่า คบหาสมาคม ในอดีตเคยเป็นคำที่ใช้ลำพังได้ ดังปรากฏในวรรณคดีเรื่อง **รามเกียรติ์ ฉบับรัชกาลที่ ๑** เช่น "กลั้วกาให้เสียเผ่าหงส์" (อ้างถึงใน **รัตนมาลา**) ข้อความ "กลั้วกา" ในที่นี้เป็นความเปรียบหมายถึง คบหาสมาคมกับคนที่ไม่ดีหรือไม่มีสกุลรุนชาติ

นอกจากนี้ คำว่า *กลั้ว* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือและถิ่นอีสาน ซึ่งให้ความหมายทำนองเดียวกันว่าหมายถึง คบหาสมาคม

กลาด (กลาดเกลื่อน เกลื่อนกลาด)

คำว่า *กลาด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า ดาษดื่น คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เกลื่อน* เป็น *กลาดเกลื่อน* หรือ *เกลื่อนกลาด*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *กลาด* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **อนิรุธคำฉันท์** เช่น "เสร็จมล้างสัตวคณา มฤคามฤคี ตายเต็มพนาลี ก็กลาด" ข้อความ "ตายเต็มพนาลี ก็กลาด" หมายถึง ตายเกลื่อนในป่า

นอกจากนี้ คำว่า *กลาด* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ มีความหมายว่า มากมาย ดาษดื่น เช่น "นอนแลกลาด" หมายถึง นอนเกลื่อนกลาด

กวด (กวดขัน)

คำว่า *กวด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่งก็คือ ทำให้แน่น ให้ตึง หรือให้เขม็งยิ่งขึ้น คำว่า *กวด* ในความหมายนี้ ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ขัน* (ที่หมายถึง ทำให้ตึงหรือให้แน่นด้วยวิธีหมุน เช่น ขันชะเนาะ ขันเกลียว) เป็น *กวดขัน* ซึ่งใช้ในความหมายเปรียบ หมายถึง คอยดูแลอย่างเอาจริงเอาจัง

อย่างไรก็ตาม คำว่า *กวด* ที่หมายถึง ทำให้แน่น เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏใน **อักขราภิธานศรับท์** ซึ่งให้นิยามคำว่า *กวด* ดังนี้ "การที่คนฟั่นเชือกหฤาฟั่นด้าย เอามือหฤาลูกไม้ที่มียางถูไปถูมาให้เป็นเกลียวแข็ง" และมีตัวอย่างการใช้คำว่า *กวด* เช่น "<u>กวด</u>เชือก" หมายถึง "การที่คนฟั่นเชือกแล้วรู้ให้เขม็ง"

นอกจากนี้ คำว่า *กวด* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่นอีสานและถิ่นใต้ ซึ่งให้ความหมายทำนองเดียวกันว่า ทำให้ตึงหรือแน่น

กว้าน (ตึกกว้านร้านค้า)

คำว่า *กว้าน* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่ง หมายถึง ตึก คำว่า *กว้าน* ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยกลางปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ตึก-ร้านค้า* เป็น *ตึกกว้านร้านค้า*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *กว้าน* เป็นคำที่ปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ** ให้ความหมายว่า ตึกหรืออาคารขนาดใหญ่ ใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ให้ความหมายว่า ศาลากลางหมู่บ้านหรือพื้นที่สาธารณะ เช่น "ปลูกเฮือนอย่าใกล้กว้าน" และใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** ให้ความหมายว่า ร้านค้าเล็กๆ หรือ ห้องแถว

กีด (กีดกัน กีดกั้น กีดขวาง)

คำว่า *กีด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า กั้น ขวาง เกะกะ คำว่า *กีด* ไม่ค่อยปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยกลางปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำอื่นๆ เช่น *กัน กั้น ขวาง* เป็น *กีดกัน กีดกั้น กีดขวาง*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *กีด* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายทำนองเดียวกับที่พจนานุกรมฯ ได้ให้นิยามไว้ มีตัวอย่างปรากฏใน **โคลงโลกนิติ** เช่น "สังเวชวางวิ่งเข้า กีดหน้านอนกลาง" ข้อความ "กีดหน้า" หมายถึง "ขวางหน้า"

ใน **A Dictionary of the Siam Language** ก็ได้บรรจุคำว่า *กีดทาง* ไว้ และได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ "นั้นคือสิ่งที่ขวางอยู่ที่ทางเดินนั้นเรียกว่ากีดทาง เหมือนคำพูดว่า อย่ามากีดทางไปให้พ้น" ข้อความ "อย่ามากีดทาง" หมายถึง "อย่ามาขวางทาง"

นอกจากนี้ คำว่า *กีด* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ซึ่งให้ความหมายทำนองเดียวกันว่า ขวาง เกะกะ ทำให้ไม่สะดวก ใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ** ให้ความหมายของคำว่า *กีด* ว่า "คับแคบ" ซึ่งก็น่าจะมีความหมายเกี่ยวข้องกับการขวางกั้น เนื่องจากการขวางกั้นทำให้พื้นที่แคบลงไม่สะดวก ใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ได้ให้ตัวอย่างไว้ด้วย เช่น "กีดหูกีดตา" หมายถึง "ขวางหูขวางตา" และใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** ได้ให้ตัวอย่างไว้ด้วยเช่นกัน เช่น "กีดหัว" หมายถึง เป็นภาระที่ต้องคิด

ขบ (ขบกัด)

คำว่า *ขบ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ไว้หลายความหมาย มี ๒ ความหมายที่จะกล่าวถึง ความหมายหนึ่ง หมายถึง เอาฟันเน้นเพื่อให้แตก เช่น ขบเมล็ดแตงโม อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง กัด สังเกตได้ว่าความหมายที่สองเป็นความหมายที่กว้างกว่าความหมายแรก และเป็นความหมายที่ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยกลางปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *กัด* เป็น *ขบกัด* อาจกล่าวได้ว่า คำว่า ขบ มีความหมายแคบลง กล่าวคือ กลายจากการกัดทั่วๆ ไปเป็นการกัดในบางลักษณะ

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ขบ* ที่หมายถึง กัด เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏวรรณคดีโบราณเรื่อง **มหาชาติคำหลวง** กัณฑ์มหาพน เช่น "แสนเหลือบดิ้น ริ้นขบแขง แครงครวญสวาดิ" ข้อความ "ริ้นขบ" หมายถึง ริ้นกัด

นอกจากนี้ คำว่า *ขบ* ในความหมายว่า กัด ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** และ **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** ให้ความหมายทำนองเดียวกันว่า กัด และได้ให้ตัวอย่างไว้ด้วย เช่น "หมาขบ" หมายถึง หมากัด

ขวน (ขวนขวาย)

คำว่า *ขวน* [ขฺวน] **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า ขวนขวาย ใฝ่ คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ขวาย* เป็น *ขวนขวาย*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ขวน* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "มานกมลโอบเอื้อ เพื่อการุณบุญขวน" ข้อความ "บุญขวน" หมายถึง แสวงหาบุญ และอีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น "คราวนี้เราฤาขวน กลกระลัมพรพินาศ เพื่อเบียนอาตม์เอาทุกข์" ข้อความ "ขวนกล" หมายถึง คิดหากลอุบาย ใน **มหาชาติคำหลวง** (กัณฑ์มหาพน) เช่น "ไว้ตูข้าขวนผลาผลมาเปนภักษ์ บำเรอรักษ์แต่พระบาทเทอญ" ข้อความ "ขวนผลาผลมาเป็นภักษ์" หมายถึง หาผลไม้มาเป็นอาหาร

ขาม (เกรงขาม)

คำว่า *ขาม* ตาม**พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** มี ๒ ความหมาย ความหมายหนึ่ง คือ คร้าม เกรง และอีกความหมายหนึ่งคือ มะขาม ความหมายที่จะกล่าวถึง คือความหมายแรก คำว่า *ขาม* ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยกลางปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เกรง* เป็น *เกรงขาม*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ขาม* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณ เรื่อง **โคลงยวนพ่าย** เช่น "พระคุณพระครอบฟ้า ดินขาม" ข้อความ "ฟ้าดินขาม" หมายถึง ฟ้าดินเกรงกลัว และในวรรณคดีเรื่อง **มหาชาติคำหลวง** กัณฑ์มหาพน เช่น "อันว่าชีชูชกพราหมณ์ กล่าวบ่มิขามพรางพรอก" ข้อความ "กล่าวบ่มิขาม" หมายถึง พูดอย่างไม่กลัว

นอกจากนี้ คำว่า *ขาม* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ซึ่งให้ความหมายทำนองเดียวกันว่า เกรง หรือ หวาดกลัว

เข่น (เข่นฆ่า)

คำว่า *เข่น* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า ทุบหรือตีอย่างแรงเพื่อให้แบนเป็นต้น เช่น เข่นมีด หมายถึง ตีมีด คำว่า *เข่น* ไม่ค่อยปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ฆ่า* เป็น *เข่นฆ่า*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *เข่น* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายปรากฏตามปริบทแวดล้อมว่า ฆ่า ปราบ มีตัวอย่างปรากฏใน **โคลงยวนพ่าย** เช่น "พระไปแยงยลเขา เข่นกล้า" ข้อความ "เข่นกล้า" หมายความว่า กล้าต่อสู้ และใน **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "พระเดชดั่งรามรา ฆพเข่น เข็ญเฮย" หมายความว่า พระเดชของพระองค์เหมือนกับพระรามราฆพปราบปรามทุกข์เข็ญ

แม้ว่าคำว่า *เข่น* ที่ปรากฏในปริบททั้งสอง จะไม่ได้มีความหมายตามที่พจนานุกรมฯ ให้ไว้ แต่ก็อาจเป็นไปได้ว่าคำว่า *เข่น* ทั้งในอดีตและปัจจุบันมีความสัมพันธ์กันทางความหมาย เพราะว่าการฆ่า การปราบปราม และการตี มีความหมายไปในทำนองเดียวกัน

นอกจากนี้ คำว่า *เข่น* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ** และใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ให้ความหมายทำนองเดียวกันว่า ทุบ ตี ตีมีดให้หมดรอยยู่หรือบิ่น ใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ** ให้ตัวอย่างการใช้ไว้ด้วย เช่น "เข่นพร้า" เป็นต้น

คอบ (รอบคอบ)

คำว่า *คอบ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า คืน หรือ กลับ คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *รอบ* เป็น *รอบคอบ* ซึ่งใช้ในความหมายเปรียบว่า ถี่ถ้วน ระมัดระวัง เช่น พิจารณาอย่างรอบคอบ

อย่างไรก็ตาม คำว่า *คอบ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **มหาชาติคำหลวง** กัณฑ์ชูชก เช่น "ก็กทำปทักษิณสามรอบ คอบอมิดดาเมียตนแลแล้ว" ข้อความ "คอบอมิตดา" หมายถึง เวียนรอบนางอมิตดา ใน **โคลงยวนพ่าย** เช่น "พวกพลช้างม้าคอบ คอยแหน ท่านนา" หมายความว่า พวกพลช้างม้าคอยเฝ้าระวังอยู่รอบๆ

นอกจากนี้ คำว่า *คอบ* ยังปรากฏใน **พจนานุกรมศัพท์ล้านนาเฉพาะคำที่ปรากฏในใบลาน** ซึ่งให้ความหมายว่า ผลตอบแทน ให้ผล และวรรณคดีท้องถิ่นอีสาน เรื่อง **ท้าวฮุ่งหรือท้าวเจือง** มีคำว่า *เวียนคอบ* หมายถึง เวียนสนอง เช่น "ฮอยที่กำมแลว คำมาเวียนคอบ" ถอดความได้ว่า "ชะรอยว่ารอบกรรมจะกลับสนอง"

เคียด (เคียดแค้น)

คำว่า *เคียด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า เคือง โกรธ คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยกลางปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *แค้น* เป็น *เคียดแค้น*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *เคียด* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายทำนองว่า โกรธ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **โคลงโลกนิติ** เช่น "หญิงเคียดอย่าระคน ร่วมห้อง" ข้อความ "หญิงเคียด" หมายถึง หญิงที่โมโหร้าย ใน **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "ขอเขือขาดเคียดไข้ ขุ่นข้อเข็ญความ เทอญนา" ข้อความ "ขอเขือขาดเคียดไข้" หมายความว่า ขอให้ท่านทั้งสองอย่าได้มีความเจ็บแค้น ใน **พระมาลัยคำหลวง** เช่น "เปสุญวาทบส่อเสียด อดใจเคียดผรุสวาท" ข้อความ "อดใจเคียด" หมายถึง ห้ามใจไม่โกรธ

แม้ว่าคำว่า *เคียด* ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ในภาษาไทยกลางปัจจุบันแล้ว แต่ก็ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่นต่างๆ ซึ่งให้ความหมายทำนองเดียวกันว่า โกรธ นอกจากนี้ ใน **ภาษิตล้านนา** ก็พบตัวอย่างคำว่า *เคียด* ด้วย เช่น "ง่ายแก่ปากยากแก่ใจ งูบ่หื้อเคียด เขียดบ่หื้อตาย" แปลเป็นภาษาไทยกลางว่า "คล่องปากแต่ลำบากใจ งูไม่ให้โกรธ เขียดไม่ให้ตาย" หมายถึง "ให้คิดก่อนพูด อย่าพูดอะไรพล่อยๆ จะทำให้หนักใจภายหน้า"

ได้ (แคะได้)

คำว่า *ได้* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า งัดขึ้น คำนี้ ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไป ในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *แคะ* เป็น *แคะได้* ซึ่งพจนานุกรมฯ ให้ความหมายว่า ซอกแซกหาเรื่องขึ้นมา ถือเป็นการใช้ในความหมายเปรียบ

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ได้* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **โคลงโลกนิติ** ซึ่งให้ความหมายว่า "งัดไปข้างๆ งัดออก" ตัวอย่างการใช้คำว่า *ได้* เช่น "หนามต่อหนามนั่นแล้ เขี่ยได้คืนถอน" ตรงกับสำนวนว่า หนามยอกเอาหนามบ่ง ข้อความ "เขี่ยได้" หมายถึง เขี่ยและแคะ

นอกจากนี้ คำว่า *ได้* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือ ซึ่งให้ความหมายว่า งัด เช่นกัน

โฉด (โฉดเขลา)

คำว่า *โฉด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า โง่เขลาเบาปัญญา คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า เขลา เป็น *โฉดเขลา*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *โฉด* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในอดีต ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **โคลงโลกนิติ** เช่น "คนโฉดรู้น้อยก้อ พลอดนั้นประมาณ" คำว่า "คนโฉด" ก็คือ คนโง่ และใน **อักขราภิธานศรับท์** ได้ให้ความหมายของคำว่า *โฉด* ทำนองเดียวกับในพจนานุกรมฯ ดังนี้ "ความที่โง่ไม่มีปัญญา, ไม่ฉลาด, เหมือนคนไม่มีสติปัญญา, ไม่รู้จักอะไรนั้น"

นอกจากนี้ คำว่า *โฉด* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่นอีสานและถิ่นใต้ ซึ่งให้ความหมายทำนองเดียวกันว่า โง่เขลา

ชด (ชดช้อย)

คำว่า *ชด* เมื่อใช้เป็นคำวิเศษณ์ **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า อ่อน ช้อย งอนอย่างงอนรถ คำว่า *ชด* ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ช้อย* เป็น *ชดช้อย* ซึ่งมีความหมายว่า อ่อนช้อย

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ชด* ในความหมายดังข้างต้นเคยใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตพระลอ** เช่น "สารถีสถิตชักรถ ชดกรกระลึงชุมแสง รำจำแทงองอาจ" ข้อความ "ชดกร" หมายถึง มืออันอ่อนช้อย

นอกจากนี้ คำว่า *ชด* ยังปรากฏใน พจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือและถิ่นใต้ ให้ความหมายทำนองเดียวกันว่า เชิดขึ้น งอนขึ้น

ช้า (ชั่วช้า ต่ำช้า หยาบช้า)

คำว่า *ช้า* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ไว้หลายความหมายความหมายหนึ่งก็คือ หยาบ ชั่ว เลว ทราม คำว่า *ช้า* ในความหมายนี้ ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำอื่น เช่น *ชั่ว ต่ำ หยาบ* เป็น *ชั่วช้า ต่ำช้า หยาบช้า*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ช้า* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **มหาชาติคำหลวง** กัณฑ์ทานกัณฑ์ เช่น "ร้อนใจหงอดเหงาเหงี้ย แลนา เหตุเทวศจากลูกเปลี้ย อยู่ช้าฉนนใด ก็ดี" ข้อความ "อยู่ช้าฉนนใด" หมายความว่า "(ไม่รู้ว่า) มีความเป็นอยู่ดีร้ายประการใด" ใน **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "สองฝ่ายหาญใช่ช้า คือสีหสู้สีหกล้า ต่อแกล้วในกลาง สมรนา" ข้อความ "หาญใช่ช้า" หมายความว่า กล้าไม่เลว (หมายถึง กล้ามาก)

นอกจากนี้ คำว่า *ช้า* ยังปรากฏใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ** ให้ความหมายว่า เลว ชั่ว และใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ให้ความหมายว่า "ซากศพ" ซึ่งก็น่าจะมีความหมายเกี่ยวข้องกัน เพราะซากศพก็เป็นสิ่งที่ไม่น่าดู และอาจด้วยเหตุนี้เราจึงเรียกป่าที่คนเอาศพไปฝังว่า *ป่าช้า*

เชือน (แชเชือน เชือนแช)

คำว่า *เชือน* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า ชักช้า คำว่า *เชือน* ไม่ค่อยปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *แช* เป็น *แชเชือน* หรือ *เชือนแช*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *เชือน* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายว่า เถลไถล ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่าง **โคลงโลกนิติ** เช่น "เสพที่ชั่วเชือนไซร้ ชาบแจ้งใจมัน" ข้อความ "เสพที่ชั่วเชือนไซร้" หมายความว่า คบหาหรือรับแต่สิ่งเลว เถลไถลออกนอกลู่นอกทาง ใน **กฤษณาสอนน้องคำฉันท์** เช่น "เย็บเสี้ยวร้อยปัก คร้านนักชักเชือน คบค้าหาเพื่อน ชอบหน้าพาที" ข้อความ "คร้านนักชักเชือน" หมายความว่า ขี้เกียจมากและชอบเถลไถล ใน **คำฉันท์คชกรรมประยูร** มีตัวอย่างการใช้คำว่า *เชือน* ซึ่งมีความหมายว่า เบน ไม่ตรง เช่น
"หัวเชือนตาถลกมุ่งเมิล เบื้องท้ายสูงสะเทิน แลเห็นก็เป็นจังไร" ข้อความ "หัวเชือน" หมายถึง หัวไม่ตรง

ใน **อักขราภิธานศรับท์** ก็บรรจุคำว่า *เชือน* ไว้ด้วยเช่นกัน มีความหมายว่า "อาการที่ไม่ตรงนั้น, เหมือนคนใช้ที่นายสั่งว่า, เองทำอย่างนี้, มันไปทำอย่างอื่น เปนต้น"

นอกจากนี้ คำว่า *เชือน* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ มีความหมายว่า ชักช้า

แซ (แซเซือน เซือนแซ)

คำว่า *แซ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า เถลไถล ไม่ตรงไปตรงมา คำว่า *แซ* ไม่ค่อยปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เซือน* เป็น *แซเซือน* หรือ *เซือนแซ*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *แซ* ในอดีตคงเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ ดังปรากฏหลักฐานใน **A Dictionary of the Siam Language** ดังนี้ "แซ นั้นคือมันไม่ตรง เหมือนคำพูดว่ามันแซไปข้างโน้นแล้วมันไม่ตรง" ใน **อักขราภิธานศรับท์** ได้ให้ความหมายของคำว่า แซ เพิ่มเติมว่า "อาการที่เซือนไปเซือนมา, เหมือนอย่างคนกินเล่าเมา, เดินไม่ตรงทางเปนต้นนั้น" และยังให้ลูกคำอีก ๒ คำ คือ *แซไป* และ *แซมา* โดยให้ความหมายดังนี้

"แซไป คือ อาการที่เซือนไป, เหมือนคนใช้, เราสั่งให้มันไปหาคนนี้, มันแซไปหาคนอื่นเปนต้น"

"แซมา คือ อาการที่เซือนมา, เหมือนคนอย่างเขามีธุระไปที่อื่น, แล้วเซือนแวะมาหาเราเปนต้น"

นอกจากนี้ คำว่า *แซ* ก็ยังปรากฏอยู่ใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** ซึ่งให้ความหมายว่า ช้า เซือนแซ และให้ตัวอย่างการใช้ไว้ด้วย เช่น "ไปแล้วอย่าอยู่แซนะ" หมายความว่า ไปแล้วอย่ามัวเถลไถลชักช้า

ซึ้ง (ลึกซึ้ง)

คำว่า *ซึ้ง* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่ง คือ ลึกมากจนยากที่จะหยั่งรู้ได้ คำว่า *ซึ้ง* ในความหมายนี้มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ลึก* เป็น *ลึกซึ้ง* มีความหมายเช่นเดียวกับ *ซึ้ง* ดังข้างต้น พจนานุกรมฯ ได้ให้ตัวอย่างไว้ด้วย เช่น ปัญหาลึกซึ้ง คิดลึกซึ้ง

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ซึ้ง* (บางที่เขียน *ซรึ้ง*) เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **โคลงยวนพ่าย** เช่น "พระหฤาทยทยมสินธุ์ ช่ยวซรึ้ง" หมายความว่า พระทัยเปรียบเหมือนกระแสน้ำที่เชี่ยวและลึก ใน **มหาชาติคำหลวง** (กัณฑ์ฉกษัตริย์) เช่น "ดุจอัคคีคบคาจุด น้ำซรึ้งสุแสนวา" ข้อความ "น้ำซรึ้งสุดแสนวา" หมายความว่า "น้ำลึกแสนวา" และใน **อักขราภิธานศรับท์** ให้ความหมายว่า "ภฺก คือ อาการที่ลึกนั้น เหมือนอย่างตลิ่งชัน ฝั่งฟากข้างคุ้งนั้น เขาว่าภฺกซึ้ง"

ซ่อง (ซ่องสุม)

คำว่า *ซ่อง* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่งซึ่งรู้โดยทั่วไป เป็นคำนาม หมายถึง ที่มั่วสุมชุมนุมกันลับๆ อย่างไรก็ตาม คำนี้ใช้เป็นคำกริยาก็ได้ หมายถึง ประชุม คำว่า *ซ่อง* ในความหมายว่า ประชุม ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *สุม* เป็น *ซ่องสุม*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ซ่อง* (บางแห่งเขียน ส้อง) เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **พระมาลัยคำหลวง** เช่น "มิทำกสิณวานิชไซร้ ทรัพย์อันใดจะสืบส้อง สุดแต่จะพร่องพร่ำสิน" ข้อความ "ทรัพย์อันใดจะสืบส้อง" หมายถึง ทรัพย์อันใดจะพอกพูน (*พอกพูน* และ *ซุมนุม* มีความหมาย ทำนองเดียวกันว่า มีปริมาณเพิ่มขึ้น) ใน **A Dictionary of the Siam Language** ได้บรรจุคำว่า *ซ่อง* (เขียน ส้อง) ไว้ด้วย ให้ความหมายดังนี้ "นั้นคือมั่วสุมเข้าไว้เปนอันมากเรียกว่าซ่องสุม..."

โซ (หิวโซ ผอมโซ)

คำว่า *โซ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า อดอยากยากจน คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไป ในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับอื่น เช่น *หิว ผอม* เป็น *หิวโซ ผอมโซ*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *โซ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏใน **โคลงโลกนิติ** เช่น "โซก็เสาะใส่ท้อง จับเนื้อกินเอง" ข้อความนี้หมายความว่า หากหิวอดอยากก็ไปจับเนื้อ (กวาง) มากินเอง

ใน **A Dictionary of the Siam Language** ก็ได้บรรจุคำว่า *โซ* ไว้ และได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ "นั้นคือไม่มีอันใดกินเรียกว่าโซ เหมือนคำพูดว่าข้าโซนักไม่มีสิ่งใดกินเลย" ข้อความ "ข้าโซนัก" หมายถึง "ข้าหิวมาก"

นอกจากนี้ คำว่า *โซ* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่นอีสานและถิ่นใต้ด้วย ใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ให้ความหมายว่า "อดอยาก, ป่วยเจ็บ คนอดอยากหรือคนป่วยเจ็บเรียก คนโซ" และใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** ให้ความหมายว่า ซูบผอม

ดาย (ง่ายดาย สะดวกดาย)

คำว่า *ดาย* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้หลายความหมาย เช่น ง่าย ทีเดียว เท่านั้น ความหมายดังกล่าวนี้มักไม่ค่อยปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ง่าย สะดวก เดียว* เป็น *ง่ายดาย สะดวกดาย เดียวดาย* ถึงแม้ความหมายของคำว่า ดาย ที่ปรากฏในพจนานุกรมฯ จะไม่เหมือนกัน แต่อาจกล่าวได้ว่ามีความหมายสัมพันธ์กัน สิ่งใดที่ง่าย ดำเนินไปได้อย่างสะดวก กระทำการเพียงครั้งเดียวก็สำเร็จ ความหมายที่กล่าวถึงได้พจนานุกรมฯ จึงถือว่าเป็นความหมายทำนองเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ดาย* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในสำนวนสุภาษิตไทยที่ว่า "เชื่อดายตายเปล่า" หมายความว่า ถ้าเชื่ออะไรโดยง่าย อาจเป็นอันตรายต่อตนได้ ข้อความ "เชื่อดาย" หมายถึง เชื่ออะไรโดยง่าย นอกจากนี้ ยังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **อนิรุทธคำฉันท์** เช่น "ฤพ่อมาอยู่ดาย ในฐานทองระรองรถ" ข้อความ "มาอยู่ดาย" หมายความว่า มาอยู่ลำพังคนเดียว

ดื่มด่ำ (ดื่มด่ำ)

คำว่า *ดื่มด่ำ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า ลึกลงไปจนถึงกันบึ้ง คำว่า *ดื่มด่ำ* นี้ ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ดื่ม* เป็น *ดื่มด่ำ* ซึ่งใช้ในความหมายเปรียบ หมายถึง ซาบซึ้ง เช่น กำลังดื่มด่ำกับเสียงเพลง

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ดื่มด่ำ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏใน **อักขราภิธานศรับท์** ซึ่งให้ความหมายคำว่า *ดื่มด่ำ* ว่า "อาการที่สิ่งของทั้งปวง, ที่เลื่อนซุดลงไปในรูภุกนั้น, เหมือนอย่างปลาไหลที่ลงไปอยู่รูดื่มด่ำภุกเปนต้น"

นอกจากนี้ คำว่า *ดื่มด่ำ* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือ หมายถึง จมลึกลงไป

แม้ว่าคำว่า *ดื่ม* และ *ดื่มด่ำ* จะไม่ได้มีความหมายเหมือนกันทีเดียวนัก แต่ก็ถือได้ว่ามีความหมายไปในทำนองเดียวกัน *ดื่ม* หมายถึง กินของเหลวลงไป ส่วน *ดื่มด่ำ* ก็เป็นอาการที่ต่อเนื่องมาจากการกลืนของเหลวลงไป อีกนัยหนึ่งก็คือ เคลื่อนลึกลงไป ดังนั้นจึงนำมาเข้าคู่กันได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อนำมาเข้าคู่กัน ก็ไม่ได้ใช้ในความหมายที่เกี่ยวข้องกับการดื่ม หรือการเคลื่อนที่ลึกลงไป หากแต่ใช้ในความหมายเปรียบว่า ซาบซึ้ง

แดก (แดกดัน)

คำว่า *แดก* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่งก็คือ อาการที่ลมในท้องดันขึ้นมา เรียกว่า ลมแดกขึ้น คำว่า *แดก* ในความหมายว่า ดัน นอกจากใช้ใน ลมแดก แล้ว ก็ไม่ค่อยปรากฏใช้ตามลำพังในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ดัน* เป็น *แดกดัน* ซึ่งใช้ในความหมายเปรียบ หมายถึง พูดกระทบกระเทียบ หรือประชดประชัน

อย่างไรก็ตาม คำว่า *แดก* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏใน **อักขราภิธานศรับท์** ซึ่งให้ความหมายว่า "ยัดเข้าไป, คืออาการที่ยัดดันลงไปแน่นนั้น, เหมือนอย่างลมที่ทำให้จุกแดกแน่นอยู่ในท้อง"

นอกจากนี้ คำว่า *แดก* ยังปรากฏใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือและถิ่นอีสาน** ซึ่งให้ความหมายไว้ทำนองเดียวกัน คือ กระแทก อัดให้แน่น ที่น่าสนใจคือ ในภาษาถิ่นอีสาน คำว่า *แดก* ยังใช้เรียกชื่ออาหารอย่างปลาร้าว่า *ปลาแดก* ด้วย ทั้งนี้คงเนื่องจาก ปลาร้า เป็นอาหารที่ทำโดยเอาปลามายัดอัดแน่นใส่ไว้ในไห

อนึ่ง ในภาษาไทยกลางปัจจุบัน คำว่า *แดก* อาจใช้เป็นคำสแลง ไม่สุภาพ หมายถึง กิน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการที่กินในปริมาณมากอย่างเร่งรีบมีลักษณะคล้ายการอัดยัดอาหารเข้าไปในท้อง

ตรับ (สดับตรับฟัง)

คำว่า *ตรับ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า เอาใจใส่คอยฟังข่าวคราวทุกข์สุขหรือความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นต้น คำว่า *ตรับ* นี้ ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *สดับ-ฟัง* เป็น *สดับตรับฟัง*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ตรับ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏใน **อักขราภิธานศรับท์** ซึ่งให้ความหมายดังนี้ "การที่เงี่ยหูคอยฟังนั้น, เช่น ช้างตรับหูนิ่งอยู่คอยฟังเสียงต่างๆ" หมายถึง ช้างคอยเงี่ยหูฟังเสียงต่างๆ

นอกจากนี้ คำว่า *ตรับ* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่นอีสาน มีความหมายว่า ฟัง เงี่ยหูฟัง

ตรึก (ตรึกตรอง)

คำว่า *ตรึก* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า นึก คิด คำว่า *ตรึก* นี้ ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ตรอง* เป็น *ตรึกตรอง*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ตรึก* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏใน **อักราภิธานศรับท์** ดังนี้ "ตรึก, กรึก, นึก เปนชื่อความวิตกไปในสิ่งของต่างๆ เช่น แม่ทัพคิดการศึกนั้น" ใน **วชิรญาณวิเศษ** (เล่ม ๘ แผ่นที่ ๕๐) มีตัวอย่างการใช้คำว่า *ตรึก* เช่น "ปู่ข้าพเจ้าอาการไม่สบายมาก จะกินจะนอนไม่ปรกติ มีอาการตรึกมากกว่าอื่นๆ..." ข้อความ "มีอาการตรึก" หมายความว่า "มีอาการครุ่นคิด"

นอกจากนี้ คำว่า *ตรึก* ยังปรากฏใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** บางครั้งใช้ *กรึก* มีความหมายว่า คิดทบทวน ตริตรอง

ต่อ (ต่อสู้)

คำว่า *ต่อ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ไว้หลายความหมาย แต่มีความหมายหนึ่งซึ่งคนไทยทั่วไปอาจไม่ค่อยคุ้นเคยคือ ความหมายว่า รบ คำว่า *ต่อ* ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *สู้* เป็น *ต่อสู้*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ต่อ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏใน **ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช** หลักที่ ๑ เช่น "กูต่อช้างด้วยขุนสามชน" คำว่า "ต่อช้าง" หมายถึง สู้รบด้วยช้าง หรือชนช้าง

ใน **โคลงยวนพ่าย** มีคำว่า *ต่อ* ปรากฏอยู่หลายตอน เช่น

"หมวกทองลุกแล่นเข้า ขบฟัน ต่อนา
เข้าประทะได้กล ดีดนิ้ว
สิบคนต่อลาวพัน ภูใหญ่
หั่นเด็จหัวได้หิ้ว ถั่งถวายฯ"

คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทยสมัยอยุธยา โคลงยวนพ่าย ของราชบัณฑิตยสถาน ได้ถอดความตอนนี้ว่า "กองทหารหมวกทองได้โลดแล่นเข้าฟาดฟันต่อสู้ เข้าปะทะกับข้าศึกอย่างง่ายดายดุจดีดนิ้ว ทหารไทยสิบคนสามารถต่อสู้ทหารล้านนาตัวใหญ่ๆ ได้ถึงพันคน แล้วก็ช่วยกันตัดหัวทหารล้านนาหิ้วเข้าไปถวายอย่างไม่ขาดระยะ"

ใน ลิลิตตะเลง**พ่าย** เช่น "คือสีหสู้สีหกล้า ต่อแกล้วในกลาง สมรนา" ข้อความ "ต่อแกล้ว" หมายถึง ต่อสู้อย่างกล้าหาญ

นอกจากนี้ คำว่า *ต่อ* ก็ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือ ซึ่งให้ความหมายว่า สู้รบ และใน **พจนานุกรมศัพท์ล้านนาเฉพาะคำที่ปรากฏในใบลาน** ก็ได้ให้ความหมายว่าหมายถึง "ชนช้าง" และ "การเล่นที่มีแพ้และชนะ" ซึ่งก็มีความหมายทำนองเดียวกับคำว่า *สู้*

ถด (ถดถอย)

คำว่า *ถด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า กระถด เลื่อนไปเล็กน้อย คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ถอย* เป็น *ถดถอย*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ถด* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "หาญศึกนึกห่อนท้อ ถด ท้ายภายหลัง" ข้อความ "ถดท้ายภายหลัง" หมายความว่า ถอยไปอยู่ข้างหลัง

ทัด (ทัดเทียม)

คำว่า *ทัด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่ง คือ เท่าเทียม เสมอ คำว่า ทัด ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เทียม* เป็น *ทัดเทียม*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ทัด* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "ฝ่าพลแมนเมามัน ปีกขวาปันทวยทัด" ข้อความ "ปันทวยทัด" หมายความว่า แบ่งกองทหารให้เท่าๆ กัน

บก (บกพร่อง)

คำว่า *บก* ตาม **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** มีหลายความหมาย แต่ความหมายที่รู้จักกันทั่วไปก็คือ ส่วนของผิวพื้นโลกที่ไม่ใช่พื้นน้ำ อย่างไรก็ตาม คำว่า *บก* ยังมีอีกความหมายหนึ่งที่ผู้พูดภาษาไทยทั่วไปอาจไม่คุ้นเคย นั่นก็คือ ความหมายว่า แห้ง พร่อง ลดลง คำว่า *บก* ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *พร่อง* เป็น *บกพร่อง* ซึ่งใช้ในความหมายเปรียบ หมายถึง ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์เท่าที่ควรเป็น

อย่างไรก็ตาม คำว่า *บก* ในความหมายว่า แห้ง พร่อง ลดลง เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีเรื่อง **โคลงโลกนิติ** เช่น "พฤกษ์ใดบกใบบาง นกหน่าย" หมายความว่า ต้นไม้ที่ใบไม่ดก ก็ไม่มีนกอยากมาเกาะ ข้อความ "บกใบ" หมายถึง มีใบน้อย ข้อความนี้ตรงกับสำนวนไทยว่า *นกไร้ไม้โหด* หมายความว่า คนเราเมื่อหมดอำนาจ ก็ไม่มีใครเข้ามาข้องแวะด้วย ใน **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "เจ้าพระยาปราบไตรจักร โจมปรปักษ์บกบาง สรรพางค์หกศอกคืบ" ข้อความ "โจมปรปักษ์บกบาง" หมายถึง โจมตีข้าศึกให้มีจำนวนน้อยลง

นอกจากนี้ คำว่า *บก* ในความหมายว่า แห้ง พร่อง ลดลง ก็ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ก็มีตัวอย่างการใช้คำว่า *บก* เช่น "น้ำมาปลากินมด น้ำบกมดกินปลา" ตรงกับสำนวนภาษาไทยกลางว่า "น้ำมาปลากินมด น้ำลดมดกินปลา" ใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** ให้ความหมายคำว่า *บก* ว่า ไม่มีรสชาติ ไม่ได้ความ เช่น "แกงนี้ไตรบกพันนี้" หมายถึง แกงนี้ไม่มีรสเลย และมีคำว่า *บกบก* หมายถึง หยาบ ไม่เรียบร้อย

บด (บดบัง)

คำว่า *บด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ไว้ ๒ ความหมาย ความหมายหนึ่ง หมายถึง ทำให้แหลก ทำให้แน่น อีกความหมายหนึ่งเป็นชื่อเรือต่อชนิดหนึ่งรูปเพรียว หัวท้ายเรียว ที่เรียกกันว่า *เรือบด* อย่างไรก็ตาม คำว่า *บด* ยังมักใช้ซ้อนกับคำว่า *บัง* ด้วย แต่ไม่ว่าความหมายใดก็ดูเหมือนจะไม่เกี่ยวข้องกับการบัง ที่จริงแล้ว คำว่า *บด* ยังมีอีกความหมายหนึ่งซึ่งไม่ได้บรรจุไว้ในพจนานุกรม นั่นก็คือความหมายว่า บัง หรือ ทำให้มองไม่เห็น แต่คำว่า *บด* ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *บัง* เท่านั้น เป็น *บดบัง*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *บด* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายทำนองเดียวกับคำว่า *บัง* ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **อนิรุทธคำฉันท์** เช่น "บดฟ้าบดดินบังใบ ปีกเร่ร่อนใน นภนภัสดลสถาน" บทนี้เป็นการพรรณนาภาพปีกของพญาครุฑซึ่งใหญ่มากเรียกว่าสามารถ "บดฟ้าบดดิน" หรือปิดผืนฟ้าผืนดินได้เลย ข้อความ "บดฟ้าบดดิน" ในที่นี้จึงไม่ได้หมายความว่าทำให้ฟ้าดินแหลกลาญ

นอกจากนี้ ในหนังสือ **อักขราภิธานศรับท์** ก็ปรากฏคำว่า *บดฝน* ซึ่งให้นิยามว่า "คือ อับแสงอาทิตย์, มืดมัวเหมือนฝนจะตกนั้น" ดังนั้น คำว่า *บดฝน* ในที่นี้หมายถึง มีเมฆฝนมาบังแสงอาทิตย์

นอกจากนี้ คำว่า *บด* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ซึ่งให้ความหมายทำนองเดียวกันว่า *ครึ้ม ไม่มีแดด* ใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ** มีคำว่า *บดฟ้าบดฝน* หมายถึง ครึ้มฟ้าครึ้มฝน

j282143/6

บา (ครูบาอาจารย์)

คำว่า *บา* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า ครู อาจารย์ ชายหนุ่ม คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ครู-อาจารย์* เป็น *ครูบาอาจารย์*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *บา* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "ปวงเป็นบาพรตพร้อมพรหมจรรย์" หมายความว่า ทั้งหมดเป็นพรตผู้สอนซึ่งถึงพร้อมด้วยศีลพรหมจรรย์

เบียน (เบียดเบียน)

คำว่า *เบียน* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่งก็คือ รบกวน ทำให้เดือดร้อน คำว่า *เบียน* ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไป ในภาษาไทยกลางปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เบียด* เป็น *เบียดเบียน* และก็ใช้ในคำว่า *ตัวเบียน* ซึ่งพจนานุกรมฯ ให้ความหมายว่า "สัตว์หรือพืชที่อาศัยอยู่ภายนอกหรือภายในสัตว์หรือพืชอื่นโดยแย่งกินอาหาร"

อย่างไรก็ตาม คำว่า *เบียน* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายทำนองว่า ทำให้เดือดร้อน ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่าง **โคลงโลกนิติ** เช่น "นายเบียนไพร่กระจาย จากหมู่" ข้อความ "นายเบียนไพร่" หมายความว่า ผู้เป็นนายรังแกลูกน้อง และใน **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "คราวนี้เราฤาขวน กลกระลัมพรพินาศ เพื่อเบียนอาตม์เอาทุกข์" ข้อความ "เพื่อเบียนอาตม์เอาทุกข์" หมายความว่า เพื่อทำร้ายตัวเองให้เป็นทุกข์ ใน **พระมาลัยคำหลวง** เช่น "อันโลกธาตุทั้งหลาย จะระสำระสายอาเกียรณ์ อกุศลจะเบียนทวยชน" ข้อความ "อกุศลจะเบียนทวยชน" หมายถึง อกุศลจะทำให้ฝูงชนเดือดร้อน

นอกจากนี้ คำว่า *เบียน* ก็ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ซึ่งมีความหมายทำนองเดียวกันว่า รบกวน ทำให้เดือดร้อน ใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** นอกจากให้ความหมายของคำว่า *เบียน* ว่าทำให้เดือดร้อน ยังให้ความหมายของคำว่า *เบียน* ว่าเป็นคำใช้เรียกรูปหนังตะลุงซึ่งเป็นตัวโกงฝ่ายหญิง เรียกว่า *นางเบียน* ซึ่งก็คงจะตรงกับภาษาไทยกลางที่เราเรียกกันว่า *นางอิจฉานั่นเอง*

อนึ่ง คำว่า *เบียด* และ *เบียน* เราถือว่ามีความหมายไปในทำนองเดียวกัน คำว่า *เบียด* ซึ่งมีความหมายทำนองว่าไปแย่งพื้นที่ของผู้อื่น ก็คือไปทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

ปละ (ปล่อยปละ ปล่อยปละละเลย)

คำว่า *ปละ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า ละทิ้ง ละเลย คำว่า *ปละ* ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ปล่อย* เป็น *ปล่อยปละ* และอาจซ้อนกับคำว่า *ละเลย* อีกชั้นหนึ่ง เป็น *ปล่อยปละละเลย*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ปละ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **กำสรวลสมุทร** เช่น "ควายปละชนเพลาะเพรียว ตื่นเต้น" คำว่า "ควายปละ" หมายถึง ควายที่ปล่อยให้หากินอย่างอิสระ

ใน **คำฉันท์คชกรรมประยูร** เช่น "คชหนึ่งชื่อพินายเรืองฤทธิ์ โทษนั้นพิพิธอำเพออันร้ายพึงปละ" ข้อความ "อำเพออันร้ายพึงปละ" หมายถึง (เป็นช้างที่) เกเรดุร้าย ควรปล่อยเข้าป่าไป

นอกจากนี้ คำว่า *ปละ* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ มีความหมายทำนองเดียวกันว่า ละเลย ละทิ้ง ใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ให้ตัวอย่างว่า *ปละเมีย* หมายถึง ทิ้งเมีย และใน**พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** มีคำว่า *วัวปละ* หมายถึง วัวที่ปล่อยให้หากินอย่างอิสระ

แปด (แปดเปื้อน)

คำว่า *แปด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** นอกจากให้ความหมายว่า จำนวนเจ็ดบวกหนึ่ง แล้วยังให้ความหมายว่า เปื้อน คำว่า *แปด* ในความหมายว่า เปื้อน นี้ไม่ค่อยปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบันแล้ว หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เปื้อน* เป็น *แปดเปื้อน*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *แปด* ในความหมายว่า *เปื้อน* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ไตรภูมิพระร่วง** มีตัวอย่างการใช้คำว่า *แปด* ดังนี้ "มาตรว่าละอองธุลีผงน้อยหนึ่งจะติดแปดกายนั้นก็บมีเลย" ข้อความ "ติดแปดกาย" หมายถึง ติดเปื้อนกาย

อีกตัวอย่างหนึ่งนำมาจาก **ไตรภูมิพระร่วง** เช่นกัน ดังนี้ "อันว่าผ้าทิพย์ฝูงนั้นโสด ถ้าแลว่าแปดเหื่อแลไคแลเก่าหม่นหมองไปไส้บ่มิพักซักฟาดด้วยน้ำเลย" ข้อความ "แปดเหื่อแลไค" หมายถึง เปื้อนเหงื่อไคล

นอกจากนี้ คำว่า *แปด* ก็ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือและถิ่นอีสาน มีความหมายว่า เปื้อน ใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ได้ให้ตัวอย่างการใช้ด้วย เช่น "มือแปดน้ำมัน" หมายถึง มือเปื้อนน้ำมัน

เผ้า (ผมเผ้า)

คำว่า *เผ้า* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า ผม คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ผม* เป็น *เผ้าผม*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *เผ้า* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **มหาชาติคำหลวง** กัณฑ์กุมาร เช่น "นางก็จูบผากเผ้า สองเจ้าราชกุมาร" ข้อความ "ผากเผ้า" หมายความถึง หน้าผากและผม

แผ้ว (ผ่องแผ้ว แผ้วถาง)

คำว่า *แผ้ว* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่งก็คือ ทำให้เตียน สะอาด หรือหมดไป คำว่า *แผ้ว* ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำอื่น เช่น *ผ่อง ถาง* เป็น *ผ่องแผ้ว แผ้วถาง*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *แผ้ว* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายว่า ทำให้เตียน ทำให้ราบเรียบ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **โคลงยวนพ่าย** เช่น "มาสำแดงฤทธิแผ้ว แผ่นดิน" ข้อความ "แผ้ว แผ่นดิน" หมายถึง ทำให้แผ่นดินราบเรียบ ในที่นี้เป็นความเปรียบหมายถึง ปราบเสี้ยนหนามของแผ่นดิน ใน **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "กลใดไป่ช่วยแผ้ว นภา ดลฤา" ข้อความ "แผ้ว นภา" หมายความว่า ทำให้ฟ้าใสกระจ่าง (ไม่มีเมฆฝน)

นอกจากนี้ ใน **อักขราภิธานศรับท์** ก็ปรากฏคำว่า *แผ้ว* โดยให้นิยาม ดังนี้ "คนเอายุงปัดกวาดที่ทางให้หมดจดไม่มีผงนั้น ว่าแผ้ว" (คำว่า *ยุงปัด* หมายถึง ไม้สำหรับกวาดผง)

พาน (พบพาน พานพบ)

คำว่า *พาน* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่งคือ พบปะ คำว่า *พาน* ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *พบ* เป็น *พบพาน* หรือ *พานพบ*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *พาน* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **คำฉันท์กล่อมช้างครั้งกรุงเก่า** เช่น "ได้เดิรไกล้กรายไปมา ขอโทษอำลา อย่าต้องอย่าพานเบียดเบียน" คำว่า "อย่าต้องอย่าพานเบียดเบียน" หมายถึง ขออย่าได้ประสบกับการถูกเบียดเบียน

พี (อ้วนพี)

คำว่า *พี* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า อ้วน คำว่า *พี* ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบันแล้ว หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *อ้วน* เป็น *อ้วนพี*

อย่างไรก็ตาม คำว่า พี เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายว่า อ้วน ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ไตรภูมิพระร่วง** เช่น "แลมีฝูงผู้หญิงอันอยู่ในแผ่นดินนั้นงามทุกคน รูปทรงเขานั้นบมิต่ำบมิสูงบมิพีบมิผอม บมิขาวบมิดำ สีสมบูรณ์งามดังทองอันสุกเหลืองเรืองเป็นที่พึงใจฝูงชายทุกคนแล" ข้อความ "บมิพีบมิผอม" หมายถึง ไม่อ้วนไม่ผอม

อีกตัวอย่างหนึ่ง เราอาจพบคำว่า พี ซึ่งยังติดอยู่ในเพลงเก่าๆ ด้วย เช่น เพลงป่าดงพงพี ประพันธ์เนื้อร้องโดย ศาสตราจารย์กิตติคุณฐะปะนีย์ นาครทรรพ ซึ่งจะมีเนื้อร้องตอนหนึ่งว่า "ป่าดงพงพี ของไทยเรานี้มีเกินพอ อย่ามัวรีรอขอจงช่วยกันขมันขมี" ป่าดงพงพี หมายถึง ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ คำว่า พี ในที่นี้หมายถึง อุดมสมบูรณ์

นอกจากนี้ คำว่า พี ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ซึ่งให้ความหมายตรงกันว่า หมายถึง อ้วน ในบทความ เรื่อง **คำศัพท์ภาษาถิ่นในคำซ้อนภาษาไทย** ได้ให้ตัวอย่างคำว่า พี ในภาษาถิ่นใต้จังหวัดสงขลา เช่น "ปลาตัวนี้พีจัง" หมายถึง ปลาตัวนี้อ้วนจัง

ฟก (ฟกช้ำ ฟกช้ำดำเขียว)

คำว่า *ฟก* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า บวมช้ำ บอบช้ำ คำว่า *ฟก* มักไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ช้ำ* เป็น *ฟกช้ำ* และซ้อนกับคำว่า ดำเขียว อีกชั้นหนึ่ง เป็น ฟกช้ำดำเขียว

อย่างไรก็ตาม ในอดีต คำว่า *ฟก* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ ดังปรากฏใน **ตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม** เช่น

"ไข้กำแพงทะลาย หมายถึง ไข้เซื่อมมัว กระหายน้ำ มีเม็ดขึ้นมาหัวเดียว มีพิษมาก ให้ฟกบวม น้ำเหลืองแตกออกพังออก..." ข้อความ "ให้ฟกบวม" หมายถึง ทำให้เกิดอาการบวมช้ำ

ใน **อักขราภิธานศรับท์** ก็ได้ให้นิยามคำว่า *ฟก* ไว้ว่า "บวมขึ้น คนตัวถูกซกฤาถูกตี แลที่กายถูกนั้นบวมขึ้นหน่อยๆ ว่า ฟกขึ้น"

นอกจากนี้ คำว่า *ฟก* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ซึ่งให้ความหมายตรงกันว่า *บวม ช้ำ* **พจนานุกรมศัพท์ล้านนา เฉพาะคำที่ปรากฏในใบลาน** ได้ให้ตัวอย่างไว้ด้วย เช่น "ตุ่มฟกปองออก" หมายถึง ตุ่มบวมพองออก **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** ได้ให้ตัวอย่างการใช้ไว้ด้วย เช่น "หัวฟก" หมายถึง หัวโน

แมก (แมกไม้)

คำว่า *แมก* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า ไม้ กิ่งไม้ ค่าคบไม้ คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ไม้* เป็น *แมกไม้*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *แมก* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "คล่ำคลิ้งโคลงคลอแคลฝูงแกจับกิ่งแมก แขวกขวานเคาะขุดไม้" ข้อความ "จับกิ่งแมก" หมายความว่า จับกิ่งไม้

ยอ (ยกยอ ยกยอปอปั้น)

คำว่า *ยอ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่ง คือ ยก และให้ตัวอย่างการใช้ เช่น ยอกร คำว่า *ยอ* ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ยก* เป็น *ยกยอ* และอาจซ้อนกับ *ปอปั้น* อีกชั้นหนึ่ง เป็น *ยกยอปอปั้น* คำว่า *ยอ ยกยอ* และ*ยกยอปอปั้น* ใช้ในความหมายเปรียบ หมายถึง แกล้งชมให้อีกฝ่ายยินดี ไม่ได้หมายถึง ยกสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นจริงๆ

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ยอ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **คำฉันท์คชกรรมประยูร** เช่น "ชนช้างย่อมองทะนง ยกเท้ายอชง ฆโจมแลจ้วงโจนสรรพ" คำว่า "ยกเท้ายอชงฆ" หมายถึง ยกเท้ายกเข่า ใน **ลิลิตพระลอ** เช่น "รับขวัญยอมือไหว้ บัดนี้ขวัญน้องไท้ มาสู่แล้วณหัว พี่เอย" ข้อความ "ยอมือไหว้" หมายถึง ยกมือไหว้ ใน **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "พระยอกรก่ายพักตร์ พลางชำลักชำเลือง" ข้อความ "ยอกร" หมายถึง ยกมือ และอีกตอนหนึ่ง เช่น "ยรรยงพยุหยาตรย้าย ยอขบวน ทัพนา" ข้อความ "ยอขบวน ทัพนา" หมายถึง ยกขบวนทัพ

นอกจากนี้ คำว่า *ยอ* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ มีความหมายทำนองเดียวกันว่า ยก ใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ให้ตัวอย่างว่า *ยอมือ* หมายถึง ยกมือ

ยำ ๑ (ยำเกรง)

คำว่า *ยำ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้ ๒ ความหมาย ความหมายหนึ่งซึ่งเป็นความหมายที่รู้จักกันดีก็คือ เป็นชื่ออาหารอย่างหนึ่งที่ปรุงโดยเอาเนื้อสัตว์และผักมาคลุกเคล้ากัน และอีกความหมายหนึ่งก็คือ เคารพนับถือ คำว่า *ยำ* ในความหมายหลังนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เกรง* เป็น *ยำเกรง*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ยำ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายทำนองว่า เกรง เคารพนับถือ ดังปรากฏใน **กฎหมายตราสามดวง** เช่น "มาตราหนึ่ง ผู้ใดทนงองอาจ์บยำบกลัว เจรจาหยาบช้าต่อพระเจ้าอยู่หัว ประมาทหมิ่นพระราชบัญญัติแลพระบันทูลพระโองการ ท่านว่าผู้นั้นเลมิดพระอาญาพระเจ้าอยู่หัว ท่านให้ลงโทษ ๘ สถานๆ หนึ่ง คือ ให้ฟันคอริบเรือน" ข้อความ "บ่ยำบ่กลัว" หมายถึง ไม่เกรงไม่กลัว

ความหมายของคำว่า *ยำ* สันนิษฐานว่าคงเลือนหายไปอย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เนื่องจากใน **อักขราภิธานศรับท์** (ซึ่งเป็นพจนานุกรมไทยที่ตีพิมพ์ในสมัยนั้น) ก็ได้ให้ความหมายของคำว่า *ยำเกรง* ว่า "ยำ นี้เป็นคำสร้อย, แต่เกรงนั้นเอาความคล้ายกับกลัว, คือ กลัวนิดหน่อยนั้น" แสดงว่าผู้จัดทำอักขราภิธานศรับท์เห็นว่า คำว่า ยำ เป็นเพียงคำเสริมสร้อย ไม่ได้มีความหมาย

แม้ว่าคำว่า *ยำ* ในความหมายว่า เกรง เคารพนับถือ จะไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ในภาษาไทยกลางปัจจุบัน แต่ก็ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ และถิ่นอีสาน ให้ความหมายทำนองเดียวกันว่า เคารพนับถือ

ในหนังสือ **ธรรมศาสตรปกรณ** ซึ่งเป็นกฎหมายโบราณล้านนาว่าด้วยครอบครัวและมรดก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ก็ได้ให้ตัวอย่างคำว่า *ยำ* ไว้ด้วย เช่น "น้องชายน้องหญิงทั้งหลาย ก็ควรคบยำกับด้วยพี่อ้าย หื้อเหมือนดังพ่อ" ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ได้ถอดความว่า "น้องชายน้องสาวทั้งหลายควรเคารพพี่ชายคนโตเหมือนพ่อ" คำว่า "คบยำ" เกิดจากคำว่า *คบ* หมายถึง เคารพ ส่วน *ยำ* ก็หมายถึง เกรง เคารพนับถือ

ยำ ๒ (แม่นยำ)

คำว่า *ยำ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้ ๒ ความหมาย ความหมายหนึ่งซึ่งเป็นความหมายที่รู้จักกันดีก็คือ เป็นชื่ออาหารอย่างหนึ่งที่ปรุงโดยเอาเนื้อสัตว์และผักมาคลุกเคล้ากัน และอีกความหมายหนึ่งก็คือ เคารพนับถือ นอกจากนี้ คำว่า ยำ ยังใช้ซ้อนกับคำว่า แม่น ซึ่งหมายถึง ถูกตรง ไม่ผิด เป็น *แม่นยำ* ความหมายที่พจนานุกรมฯ ให้ไว้ดูจะไม่เกี่ยวกับคำว่า *แม่น*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ยำ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตพระลอ** เช่น "พระมิ่งแม่จงจำ ยำคำแม่อย่าคลา" ข้อความ "ยำคำแม่อย่าคลา" หมายถึง จงจำถ้อยคำของแม่ให้แม่นยำ

รวด (รวดเร็ว)

คำว่า *รวด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้ ๒ ความหมาย ความหมายหนึ่ง คือ ติดต่อกันหลายครั้ง เช่น ชนะ ๕ ครั้งรวด และอีกความหมายหนึ่ง คือ เสมอเท่ากันหมด เช่น เก็บค่าดู ๒๐ บาทรวด นอกจากนี้ คำว่า *รวด* ยังมักนำมาซ้อนกับคำว่า เร็ว เป็นรวดเร็ว แม้ว่า พจนานุกรมฯ จะไม่ได้ให้ความหมายของคำว่า *รวด* ว่าหมายถึง เร็ว อันที่จริงความหมายของคำว่า *รวด* ตามที่พจนานุกรมฯ ได้ให้ไว้ ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับคำว่า *เร็ว* อยู่เหมือนกัน เพราะการกระทำที่ต่อเนื่องกันหลายครั้งในคราวเดียว หรือการคิดอะไรให้เสมอเท่ากันหมดในคราวเดียว ก็มีนัยว่าทำให้เสร็จได้เร็ว

อย่างไรก็ตาม คำว่า *รวด* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายว่า เร็ว ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่าง **โคลงโลกนิติ** เช่น "รู้ดีดุรงคด้วย รณแรง รวดแฮ" หมายความว่า เราจะรู้ว่าม้าตัวไหนเป็นม้าดี ก็ต้องดูที่การมีกำลังแรงในสนามรบ และมีความปราดเปรียวว่องไว

รอน (ตัดรอน)

คำว่า *รอน* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า ตัดให้เป็นท่อนๆ หรือทำให้ลดลง คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ตัด* เป็น *ตัดรอน* หมายถึง ตัดขาดสัมพันธไมตรี

อย่างไรก็ตาม คำว่า *รอน* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "เพราะเพื่อจักไปรอนอริราช แลแม่" ข้อความ "รอน อริราช" หมายถึง ตัดศัตรู ก็คือ ปราบศัตรู

ลาญ (แหลกลาญ)

คำว่า *ลาญ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า แตกหัก ทำลาย คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *แหลก* เป็น *แหลกลาญ*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ลาญ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "เจ้านครกาญจบุรินยินยุบลข่าวศึก พิลึกลาญขวัญแหลก" ข้อความ "ลาญขวัญแหลก" หมายถึง เสียขวัญ

วี (พัดวี)

คำว่า วี **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ไว้ ๒ ความหมาย ความหมายหนึ่งก็คือ พัด โบก คำว่า วี นี้ ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *พัด* เป็น *พัดวี*

อย่างไรก็ตาม คำว่า วี เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ มีความหมายว่า พัด โบก ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตพระลอ** เช่น "พระสนมรำเพยพัด ไกวแกว่ง วีนา" หมายความว่า นางสนมคอยโบกพัดให้

ใน **อักขราภิธานศรับท์** ก็ได้บรรจุคำว่า วี ไว้ด้วย โดยให้ความหมายว่า "พัดแกว่งกวัดไปกวัดมาเพื่อจะให้หายร้อนให้เอย็นนั้น"

นอกจากนี้ คำว่า วี ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ซึ่งให้ความหมายตรงกันว่า พัด โบก ใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ได้ให้ตัวอย่างการใช้ด้วย เช่น *ลมวี* หมายถึง ลมพัด

แวด (แวดล้อม)

คำว่า *แวด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า เฝ้า ระวัง รักษา คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไป ในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ล้อม* เป็น *แวดล้อม*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *แวด* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายทำนองว่า ล้อม ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ไตรภูมิพระร่วง** ซึ่งมีตัวอย่างการใช้คำว่า *แวด* เช่น "จึงกงจักรแก้วนั้นก็ผันเหาะพุ่งขึ้นไปเบื้องบนอากาศ แลมีรัศมีดั่งพระจันทร์พุ่งขึ้นแวดเขาพระสุเนรุราชนั้น" ข้อความ "พุ่งขึ้นแวดเขาพระสุเนรุราชนั้น" หมายถึง (แสงรัศมี) พุ่งขึ้นล้อมเขาพระสุเนรุราช

นอกจากนี้ คำว่า *แวด* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือและถิ่นอีสาน ซึ่งมีความหมายตรงกันว่า หมายถึง เฝ้าระวัง ที่จริงแล้วในภาษาไทยกลาง ก็ใช้คำว่า *แวด* ในความหมายว่า เฝ้าระวัง ด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในคำว่า *ระแวดระวัง* (คำว่า *วัง* คำนี้ก็เป็นคำเก่า ซึ่งหากเป็นคำกริยาจะมีความหมายว่า *ล้อม*) ใน **คำบ่าเก่าเล่าไว้ (ภาษิตคนเมือง)** ก็มีตัวอย่างการใช้คำว่า *แวด* ด้วย เช่น "ต๋ำหันดายเหมือนควายหันหญ้า ผัดไปมาแวดฮั้ว" ซึ่งในหนังสือได้เขียนความหมายไว้ว่า "เห็นแต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ เหมือนควายที่เห็นหญ้าในรั้วไม่สามารถกินได้ ได้แต่เดินวนไปวนมา" ข้อความ "แวดฮั้ว" หมายถึง วนอยู่รอบๆ รั้ว

สิน (ตัดสิน)

คำว่า *สิน* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้ ๒ ความหมาย หากใช้เป็นคำนาม หมายถึง เงิน ทรัพย์ หากใช้เป็นคำกริยา คำนี้จะมีความหมายว่า ตัด หรือ ฟันให้ขาด คำว่า *สิน* ที่เป็นคำกริยานี้ ไม่ค่อยปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไป ในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ตัด* เป็น *ตัดสิน* ซึ่งใช้ในความหมายเปรียบ หมายถึง ลงความเห็นชี้ขาด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคำว่า *สิน* เป็นคำที่ไม่ปรากฏใช้ทั่วไป แต่ก็อาจเป็นคำที่ช่างไม้ยังใช้อยู่ ใน **พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปเกี่ยวเนื่อง** ให้ความหมายของคำว่า *สิน* ดังนี้ "การใช้มีดสับไม้ให้เป็นแว่นเล็กๆ จนกว่าจะได้รูปที่ต้องการ หรือจนกว่าไม้จะถูกตัดขาด เช่น *สิน*เสา หมายถึง "การสับขอบคมของหน้าตัดโคนเสาให้ลบมุมคม เพื่อความสะดวกในการเขยื้อนโคนเสาขณะปักลงในหลุมเสา"

อย่างไรก็ตาม คำว่า *สิน* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายว่า ทำให้ขาด ดังปรากฏใน **กฎหมายตราสามดวง** เช่น "มาตราหนึ่ง จะลงโทษผู้ร้ายถึงตัดตีนสินมือ ทวนด้วยลวดหนังไม้หวาย สักแก้ม" ข้อความ "ตัดตีนสินมือ" หมายถึง ตัดเท้าตัดมือ ใน กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ เช่น "รักรุกขอุประถัมภ์ พึงรดน้ำแลพูนดิน กิ่งก้านฤารานสิน สงวนไว้ได้เชยชม" ข้อความ "กิ่งก้านฤารานสิน" หมายความว่า กิ่งก้านรึก็ไม่ตัด

ใน **อักขราภิธานศรับท์** ก็ปรากฏการใช้คำว่า *สิน* เช่นกัน แต่ใช้เข้าคู่กับคำว่า *ตัด* เป็น *สินตัด* มีความหมายดังนี้ "คนจะทำไม้ให้ป้าน, แลเอาไม้ฤาขวานตัดฟันไม้ให้ป้านนั้น" จะสังเกตได้ว่านอกจากมีลำดับคำที่แตกต่างจากในปัจจุบันแล้ว ความหมายก็ยังต่างกันด้วย ใน **อักขรภิธานศรับท์** คำว่า *สินตัด* ใช้ในความหมายตรง กล่าวคือ เป็นการตัดด้วยของมีคมจริงๆ ขณะที่ในปัจจุบัน คำว่า *ตัดสิน* ใช้ในความหมายเปรียบ หมายถึง ลงความเห็นชี้ขาด ไม่ได้เป็นการตัดด้วยของมีคมจริงๆ

นอกจากนี้ คำว่า *สิน* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น (บางที่เขียน *สีน*) ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ซึ่งให้ความหมายตรงกันว่า หมายถึง ตัด **พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ** ได้ให้ความหมายของคำว่า *สิน* เพิ่มเติมว่า ตัดและเจียนรอยตัดให้เรียบร้อย ใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** นอกจากให้ความหมายคำว่า *สีน* ว่า หมายถึง โค่น แล้วยังให้คำว่า *สีนหัว* ว่าหมายถึง วิธีทำปลาโดยตัดหัวปลา

เสาะ (เสาะหา เสาะแสวงหา)

คำว่า *เสาะ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่ง คือ ค้น สืบ แสวง คำว่า *เสาะ* ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *หา* หรือ แสวงหา เป็น *เสาะหา* หรือ *เสาะแสวงหา*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *เสาะ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **โคลงโลกนิติ** เช่น "แสนคนเสาะคนตรง ยิ่งยาก" คำว่า "เสาะคนตรง" หมายความว่า หาคนที่ซื่อตรง อีกบทหนึ่งเช่น "โซกเสาะใส่ท้อง จับเนื้อกินเอง" ข้อความ "เสาะใส่ท้อง" หมายความว่า หา (อาหาร) ใส่ท้อง

เสียด (เบียดเสียด)

คำว่า *เสียด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่ง คือ เบียดกัน คำว่า *เสียด* ในความหมายนี้มักไม่ค่อยปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เบียด* เป็น *เบียดเสียด*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *เสียด* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏใน **ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ ๑** เช่น "เมืองสุโขทัยนี้มีสี่ปากประตูหลวง เที้ยรย่อมคนเสียดกัน" ข้อความ "คนเสียดกัน" หมายความว่า คนเบียดเสียดกัน ใน **ลิลิตพระลอ** เช่น "ซอนซอกจับพฤกษา เสียดเร้น" หมายความว่า หลบซ่อนตามต้นไม้ เบียดตัวเข้าไปซ่อนในต้นไม้

หน (หนทาง)

คำว่า *หน* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่งก็คือ ทาง หรือ ทิศ คำว่า *หน* ในความหมายว่า "ทาง" แม้จะยังพอมีปรากฏให้เห็นบ้างในปัจจุบัน แต่มักใช้ซ้อนกับอื่นๆ เช่น *ทาง แห่ง* เป็น *หนทาง หนแห่ง*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *หน* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตโองการแช่งน้ำ** เช่น "ผีดงผีหมื่นถ้ำ ล้ำหมื่นผา มาหนน้ำหนบก" ข้อความ "มาหนน้ำหนบก" หมายถึง "มาทางน้ำทางบก"

นอกจากนี้ คำว่า *หน* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ซึ่งให้ความหมายตรงกันว่า หมายถึง ทาง ทิศ

หนำ (อิ่มหนำ อิ่มหนำสำราญ)

คำว่า *หนำ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า มากพอกับความต้องการ คำว่า หนำ ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไป ในภาษาไทยปัจจุบันแล้ว หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *อิ่ม* เป็น *อิ่มหนำ* และอาจซ้อนกับคำว่า *สำราญ* อีกชั้นหนึ่ง เป็น *อิ่มหนำสำราญ* หรือใช้เป็นส่วนหนึ่งของคำประสม เช่น *หนำใจ มิหนำซ้ำ*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *หนำ* น่าจะเคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ เพราะปรากฏในหนังสือแบบเรียนศัพท์สมัยก่อน คือ **โบราณศัพท์** ซึ่งให้ความหมายว่า อิ่ม พอ

นอกจากนี้ คำว่า *หนำ* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ** และ **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** ให้ความหมายตรงกันว่า มากพอกับความต้องการ ส่วนใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ให้นิยามว่า "เรียกชื่อควายที่ไม่ตอน ตามปรกติของควายที่ยังไม่ได้ตอน คอจะใหญ่ ควายที่คอใหญ่นี่แหละ เรียก *ควายหนำ*" นิยามดังกล่าวมีเค้าความหมายว่าเกี่ยวข้องกัน เพราะ ใหญ่ ก็คือ มาก ในมิติของขนาด

หลอ (เหลือหลอ)

คำว่า *หลอ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายไว้ ๒ ความหมาย ความหมายหนึ่งคือ เรียกฟันที่หลุดหายไป และอีกความหมายหนึ่งคือ เหลือ คำว่า หลอ ตามความหมายที่สองนั้นไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบันแล้ว หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เหลือ* เป็น *เหลือหลอ*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *หลอ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **มหาชาติคำหลวง** กัณฑ์มัทรี เช่น "เสวยแล้วยงงหลอ สองน้อยหนอฉนนพลาง" ข้อความที่ว่า "เสวยแล้วยงงหลอ" หมายถึง กินแล้วยังเหลือ

ใน **ลิลิตพระลอ** ก็พบตัวอย่างการใช้คำว่า หลอ เช่น "ผู้ใดอันแกล้วหาญ จะบำนาญยิ่งรู้หลัก เราจะให้ศักดิ์เป็นขุน ปุนเป็นหมื่นเป็นพัน เขาก็หากันมาบมิช้า มาถ้วนหน้าบหลอได้" ข้อความ "มาถ้วนหน้าบหลอได้" หมายความว่า มากันหมดไม่เหลือเลย

นอกจากนี้ คำว่า *หลอ* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่น เช่น **พจนานุกรมศัพท์ล้านนาเฉพาะคำที่ปรากฏในใบลาน** และ **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ซึ่งให้ความหมายคำนี้ว่า เหลือ เช่นกัน

หลาบ (เข็ดหลาบ หลาบจำ)

คำว่า *หลาบ* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า เข็ด ขยาดกลัว คำนี้มักไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำอื่น เช่น *เข็ด จำ* เป็น *เข็ดหลาบ หลาบจำ*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *หลาบ* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ใน **อักขราภิธานศรับท์** ให้ความหมายว่า "เข็ด, ขยาด คือ เข็ดขยาดร้อถอยใจ, เช่น คนที่เขาลงอาญาโทษหลวงเปนต้น, ผ่ายหลังขามเข็ดไม่ทำผิดอีก"

ใน **กฎหมายตราสามดวง** มีตัวอย่างการใช้คำว่า *หลาบ* เช่น "ถ้ามันมิหลาบลักภาถึง ๒ ครั้ง ให้ตัด มือ, ตีน เสีย" ข้อความ "ถ้ามันมิหลาบ" หมายถึง ถ้ามันไม่เข็ดขยาดกลัว

นอกจากนี้ คำว่า *หลาบ* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ให้ความหมายตรงกันว่า เข็ดขยาด ใน **ภาษิตล้านนา** มีตัวอย่างการใช้คำว่า หลาบ เช่น "ทำพอหลาบ ปราบพออยู่" หมายความว่า การลงโทษควรทำแต่พอให้รู้สึกกลัว ข้อความ "ทำพอหลาบ" หมายถึง ทำแต่พอให้รู้สึกกลัว

หอม (เก็บหอมรอมริบ)

คำว่า *หอม* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ได้ให้ไว้หลายความหมาย ความหมายหนึ่งก็คือ เก็บ รวบรวม คำว่า *หอม* ในความหมายนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบันแล้ว หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เก็บ-รอมริบ* เป็น *เก็บหอมรอมริบ*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *หอม* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **มหาชาติคำหลวง** กัณฑ์หิมพานต์ เช่น "ข้าแต่พระองค์ผู้เปนเครื่องประดับ ซึ่งให้หอมยับทรัพยหนใด"

นอกจากนี้ คำว่า *หอม* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่น เช่น **พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ** ให้ความหมายว่า เก็บ รวบรวม สะสม และ **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ให้ความหมายว่า ทะนุถนอม ในวรรณคดีท้องถิ่นอีสานเรื่อง **ท้าวฮุ่งหรือท้าวเจือง** ให้ความหมายว่า รวม เช่น "หอมพลไว้นาคอง แค้นคั่ง" หมายความว่า "รวบรวมไพร่พลจำนวนมหาศาลจนคับคั่งเมืองนาคอง"

เหง (ข่มเหง ข่มเหงคะเนงร้าย)

คำว่า *เหง* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า ข่ม คำว่า *เหง* นี้ ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไป ในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ข่ม* เป็น *ข่มเหง* หรือนำไปซ้อนกับคำว่า *คะเนงร้าย* อีกชั้นหนึ่ง เป็น *ข่มเหงคะเนงร้าย*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *เหง* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายว่า กด หรือ ทับ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ไตรภูมิพระร่วง** เช่น "ดั่งช้างสารอันท่านชักท่านเข็นออกจากประตูลักษอันน้อยนั้น แลคับตัวออกยากลำบากนั้น ผิบ่มีดั่งนั้น ดั่งคนผู้อยู่ในนรกแล แลภูเขาอันชื่อคังไคยบรรพตหีบแลเหงแลบดบี้นั้นแล" ข้อความที่ยกมาถอดความได้ว่า เหมือนกับช้างที่ถูกดึงลากออกมาจากประตูที่แคบ ทำให้ประตูจะคับตัวช้าง ทำให้ออกมาได้ยาก เหมือนกับคนที่อยู่ในนรก ก็จะมีภูเขาชื่อว่าคังไคยบรรพตบีบและกดทับให้บดบี้ ข้อความ "หีบแลเหงแลบดบี้" หมายถึง บีบและกดทับและบดขยี้

นอกจากนี้ คำว่า *เหง* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ซึ่งให้ความหมายทำนองเดียวกันว่า กด ทับ ข่ม ใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ได้ให้ตัวอย่างการใช้คำว่า *เหง* ในเรื่อง **สังข์ศิลป์ชัย** ซึ่งเป็นวรรณกรรมโบราณของอีสานด้วย เช่น "เสียงยิ่งเพี้ยงฟ้าลั่นลงเหง" ซึ่งก็น่าจะหมายความว่า เสียงดังเหมือนฟ้าผ่า ข้อความที่ว่า "ลงเหง" ก็คือ กดทับลงมา

จะสังเกตได้ว่า คำว่า *เหง* เมื่อนำมาเข้าคู่กับคำว่า ข่ม จะใช้ในความหมายเปรียบ ว่าเป็นกดหรือบังคับทางจิตใจ ไม่ได้เป็นการกดทับทางกายภาพเหมือนแต่ก่อน

เหย้า (เหย้าเรือน)

คำว่า *เหย้า* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า เรือน บ้านเรือน ครอบครัว คำว่า *เหย้า* นี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เรือน* เป็น *เหย้าเรือน* หรือมีที่ใช้ในสำนวนเฉพาะเช่น *คืนสู่เหย้า*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *เหย้า* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ไตรภูมิพระร่วง** เช่น "ยังมีไม้สิ่งหนึ่ง เทียรย่อมเป็นทองชื่อว่ามัญชุสกาเป็นดั่งเรือน แลไม้นั้นเป็นเหย้าเป็นเรือนของเขาทั้งหลายอันอยู่ในอุดรกุรุทวีปนั้นแล"

จากบทนิยามใน **อักขราภิธานศรับท์** ดูเหมือนความหมายของคำว่า *เหย้า* (เขียน *เย่า*) ในภาษาไทยกลางคงจะเลือนหายไปตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นแล้ว เนื่องจากผู้จัดทำ**อักขราภิธานศรับภ์** เห็นคำว่า *เหย้า* เป็นเพียงสร้อยคำ ดังปรากฏในบทนิยามคำว่า *เหย้าเรือน* ดังนี้ "เย่านั้นเป็นคำสร้อย แต่เรือนนั้นมีความอะธิบายแล้ว"

นอกจากนี้ คำว่า *เหย้า* ยังปรากฏใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ** และ **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ซึ่งให้ความหมายคล้ายกันว่า หมายถึง เรือน หรือ บ้านเรือน

เหี้ยน (เหี้ยนเตียน)

คำว่า *เหี้ยน* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า กร่อนไปเกือบหมดหรือหมด ตัดหมด คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *เตียน* เป็น *เหี้ยนเตียน*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *เหี้ยน* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "ถนัดดั่งพาหาเหี้ยน หั่นกลิ้งไกลองค์" ข้อความ "พาหาเหี้ยน" หมายถึง แขนถูกตัดขาด

นอกจากนี้ คำว่า *เหี้ยน* ก็ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ ให้ความหมายทำนองเดียวกันว่า สึกกร่อน ในหนังสือสุภาษิตของชาวล้านนา **กำบ่าเก่าเล่าไว้** มีตัวอย่างการใช้คำว่า *เหี้ยน* เช่น "คนใหญ่สุบหมวกหิ้น" (หิ้น เป็นคำเดียวกับ เหี้ยน) แปลว่า คนตัวใหญ่สวมหมวกใบเล็ก (เหี้ยน หมายถึง กร่อน ก็คือ เล็กลง ในที่นี้ มีความหมายตามปริบทว่า เล็ก) หมายความว่า ทำอะไรไม่เหมาะสมกับตัวเอง ใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นอีสาน ฉบับสำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ** มีตัวอย่างการใช้คำว่า *เหี้ยน* เช่น "เสียมเหี้ยน" และใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** ให้ตัวอย่างไว้ด้วยเช่นกัน เช่น "พร้าเหี้ยน" "ขวานเหี้ยน"

แหน (เฝ้าแหน หวงแหน แห่แหน)

คำว่า *แหน* [แหน] **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ไม่ได้ให้ความหมายไว้ บอกแต่เพียงว่า "ใช้เข้าคู่กับคำอื่นในคำว่า หวงแหน แห่แหน เฝ้าแหน"

อย่างไรก็ตาม คำว่า *แหน* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ มีความหมายว่า หวง เฝ้า รักษา ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **ไตรภูมิภถา** เช่น "ผิแลว่าเมื่อใดมีพระญาจักรพรรดิราชไสร้ คนทั้งหลายฝูงนั้นย่อมมาเฝ้ามาแหนท่านนั้นดั่งคนทั้งหลายอันอยู่แผ่นดินเรานี้แล" ข้อความ "มาเฝ้ามาแหน" หมายถึง มาเฝ้าแห่ล้อม ใน **โคลงยวนพ่าย** เช่น "พวกพลช้างม้าคอบ คอยแหน ท่านนา" หมายความว่า พวกพลช้างม้าคอยเฝ้าระวังอยู่รอบๆ ใน **กฤษณาสอนน้องคำฉันท์** เช่น "ปางไท้ธสู่สม สนมใดบันโดยตาม ฤาแหนฤาห่อนงาม พึงโหดเหตุหวงหึง" ข้อความ "ฤาแหนฤาห่อนงาม" ไม่ควรหวงแหน ไม่ควรทำไม่งาม

ความหมายของคำว่า *แหน* สันนิษฐานว่าคงเลือนหายไปอย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เนื่องจากใน **อักขราภิธานศรับท์** ได้ให้ความหมายของคำว่า *แหนแห่* ว่า "แหนแห่, กระบวนพยุหยาตรา, คือแห่แหน, แห่นั้น การที่ประชุมคนมากเดินแวดล้อมกันไป, แต่แหนนั้นเปนสร้อย" แสดงว่าผู้จัดทำอักขราภิธานศรับท์เห็นว่า คำว่า *แหน* เป็นเพียงคำเสริมสร้อย ไม่ได้มีความหมาย

ไห้ (ร้องไห้)

คำว่า *ไห้* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า อาการที่น้ำตาไหลเพราะประสบอารมณ์อันแรงกล้า คำว่า *ไห้* นี้ ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบันแล้ว หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ร้อง* เป็น *ร้องไห้*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *ไห้* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏใน **จารึกวัดศรีชุม** บรรทัดที่ ๘๒ ดังนี้ "มหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามุนีนั้น บัดเข้าบุญเข้าบาป บัดหัวบัดไห้" ข้อความ "บัดหัวบัดไห้" หมายถึง เดี๋ยวหัวเราะเดี๋ยวร้องไห้ และยังพบในวรรณคดีโบราณหลายเรื่อง เช่น เรื่อง **ลิลิตพระลอ** ตัวอย่างการใช้คำว่า *ไห้* เช่น "สองเป็นเทวษพิศวง หลงหาราชจะไจ้ ไห้บ่รู้กี่คาบ" ซึ่งถอดความได้ว่า นางทั้งสอง คือ พระเพื่อนพระแพงร้องไห้คิดถึงพระลออยู่หลายครั้งหลายคราว "ไห้บ่รู้กี่คาบ" ก็คือ ร้องไห้อยู่หลายครั้งหลายคราว

นอกจากนี้ คำว่า *ไห้* ยังปรากฏในพจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือและถิ่นอีสาน ซึ่งให้ความหมายทำนองเดียวกับใน **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฯ**

อาย (กลิ่นอาย)

คำว่า *อาย* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ไว้ ๒ ความหมาย ความหมายหนึ่งเป็นความหมายที่รู้จักกันดีก็คือ รู้สึกกระดาก รู้สึกขายหน้า อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง กลิ่น คำว่า *อาย* ในความหมายว่า กลิ่น ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *กลิ่น* เป็น *กลิ่นอาย*

แม้ว่า คำว่า *อาย* ที่มีความหมายว่า กลิ่น จะดูเป็นเพียงคำเสริมสร้อย แต่ในวรรณคดีไทยเรื่อง **ไตรภูมิพระร่วง** ก็ปรากฏคำว่า *อาย* โดยให้ความหมายว่า *กลิ่นและไอ* เช่น บัดนี้อายธูปอันอบอันรมเครื่องสนิมอาภรณ์อันพระเจ้าทรงนั้น" ข้อความ "อายธูป" ก็คือ กลิ่นและไอของธูป

นอกจากนี้ คำว่า *อาย* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ มีความหมายคล้ายคลึงกัน คือ ไอ *กลิ่น* รส ใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** ให้ความหมายของ *อาย* ค่อนข้างละเอียดว่า "กลิ่น ไอ สิ่งที่ถูกความร้อน และมีควันหรือกลิ่นกระจายไป เรียก อาย เช่น อายข้าว อายน้ำ อายแดด อายลม เป็นต้น

อิด (อิดโรย อิดหนาระอาใจ อิดออด)

คำว่า *อิด* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า อ่อนแรง คำนี้ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยกลางปัจจุบัน หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำอื่นๆ เช่น *โรย* (ที่หมายถึง อาการที่หน้าตาไม่สดชื่นเพราะอดนอนหรือเพิ่งหายไข้) *(หนา)ระอาใจ ออด เอื้อน* เป็น *อิดโรย อิดหนาระอาใจ อิดออด อิดเอื้อน*

แม้ว่า คำว่า *อิด* ในภาษาไทยกลางปัจจุบันจะดูเป็นเพียงคำเสริมสร้อย ไม่มีความหมายในตัวเอง อย่างไรก็ตาม ใน **อักขราภิธานศรับท์** ก็พบคำว่า *อิด* ด้วย ปรากฏในคำว่า *อิดใจ* ซึ่งมีความหมายว่า "ระอาใจ เหมือนจำเปนขืนใจทำการอันใดๆ ทุกวันๆ, ไม่ได้ผลอันใด, แลเบื่อใจเข้านั้น"

นอกจากนี้ คำว่า *อิด* ยังปรากฏอยู่ในพจนานุกรมภาษาถิ่น ทั้งถิ่นเหนือ และถิ่นอีสาน ใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ** คำว่า *อิดหิว* หมายถึง อ่อนเพลียและหิว ใน **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ** คำว่า *อิด* หมายถึง เหนื่อย ระอา หรือ อ่อนใจ

อุก (อุกฉกรรจ์ อุกอาจ)

คำว่า *อุก* **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒** ให้ความหมายว่า หักหาญด้วยพลการ คำว่า *อุก* นี้ ไม่ปรากฏใช้เดี่ยวๆ ทั่วไปในภาษาไทยปัจจุบันแล้ว หากแต่มักใช้ซ้อนกับคำว่า *ฉกรรจ์ อาจ* (ที่ใช้เป็นคำกริยา มีความหมายว่า สามารถ) เป็น *อุกฉกรรจ์ อุกอาจ*

อย่างไรก็ตาม คำว่า *อุก* เคยเป็นคำที่ใช้เดี่ยวๆ ได้ในภาษาไทยโบราณ ดังปรากฏในวรรณคดีโบราณอย่างเรื่อง **มหาชาติคำหลวง** กัณฑ์มหาราช เช่น "ลางหมู่คล้าเอาเสือก็ได้ด้วยอุก" ข้อความที่ว่า "ได้ด้วยอุก" หมายถึง ได้ด้วยความกล้าหาญ ใน **กฎหมายตราสามดวง** เช่น "อย่าให้เจ้าสินข่มเหงใส่ ขื่อ คา โซ่ ตรวน ตีจำทำโดยอุก มีบาดเจบคันหักบอดประการใด ท่านว่าเจ้าสินมิชอบ" ข้อความ "ทำโดยอุก" หมายถึง "ทำโดยความรุนแรง" ใน **ลิลิตตะเลงพ่าย** เช่น "อาจต่ออาจเข้ารุก อุกต่ออุกเข้าร้า" ข้อความ "อุกต่ออุกเข้าร้า" หมายถึง (ทหาร)กล้าเข้าต่อสู้กับ(ทหาร)กล้า ใน **พระมาลัยคำหลวง** เช่น "บ่มิอายอาจอุกบาป ดุจเดียรฉานหยาบกะสัน" ข้อความ "อุกบาป" หมายถึง บาปอันร้ายแรง

นอกจากนี้ คำว่า *อุก* ยังปรากฏใน **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. ๒๕๕๐** หมายถึง ปล้น ซึ่งน่าจะสัมพันธ์กับความหมายที่ว่า หักหาญด้วยพลการ

บรรณานุกรม

กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์,กรมศิลปากร . ๒๕๒๙. วรรณกรรมสมัยอยุธยา. เล่ม ๑ . กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

จุรี ขยัน. ๒๕๔๐. กำบ่าเก่าเล่าไว้ (ภาษิตคนเมือง). พิมพ์ครั้งที่ ๒. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เดชาดิศร, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ๒๕๓๖. โคลงโลกนิติ. กรุงเทพฯ : กองทุนสมเด็จพระสังฆราช.

ธรรมธิเบศร์, เจ้าฟ้า. ๒๕๐๙. พระมาลัยคำหลวง. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

นิยะดา เหล่าสุนทร. ๒๕๕๓. รัตนมาลา : พจนานุกรมแสดงความหมาย สมัย และที่มาของโบราณิกศัพท์. กรุงเทพฯ : ลายคำ.

แบรดเลย์, แดนบีช. ๒๕๑๔. อักขราภิธานศรับท์ . พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา.

ปรมานุชิตชิโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. ๒๕๕๒. กฤษณาสอนน้องคำฉันท์. กรงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ปรมานุชิตชิโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. ๒๕๔๓. หนังสืออ่านกวีนิพนธ์ลิลิตตะเลงพ่าย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ.

ประสพ โชคทวี. ๒๔๙๘. ชีวประวัติจอมกวีเอก ศรีปราชญ์ และอนิรุธคำฉันท์. พระนคร : จำเริญศึกษา.

ปรีชา พิณทอง. ๒๕๓๒. สารานุกรม ภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม.

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๒๒. ท้าวฮุ่งหรือท้าวเจือง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม : แผนกบริการกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มาลัย จันสัญจัย. ๒๔๖๖. วจนานุกรม เป็นตำราแปลแลประมวลศัพท์ มคธ,สันสกฤต, ลาว มอญ เขมร จีน ญวน ชวา เบงคอล ปอร์ตุเกส อังกฤษ แลโบราณศัพท์. พระนคร : โรงพิมพ์เจริญผล.

ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๕๑. ธรรมศาสตรปกรณ จาด้วยแบ่งคัวตระกูล ผัวเมียพ่อแม่ลูก : กฎหมายโบราณล้านนาว่าด้วยครอบครัวและมรดก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๔๖. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

ศิลปากร, กรม. ๒๕๒๑. กฎหมายตราสามดวง. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุดมศึกษา(แผนกการพิมพ์).

_____. ๒๕๔๕. คำฉันท์ดุษฎีสังเวย คำฉันท์กล่อมช้างครั้งกรุงเก่า และคำฉันท์คชกรรมประยูร. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

_____. ๒๕๒๘. จารึกสมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

_____. ๒๕๒๖. ไตรภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

_____. ๒๕๑๖. มหาชาติคำหลวง. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.

_____. ๒๕๕๔. วิชาอาชีพชาวสยาม จากหนังสือวชิรญาณวิเศษ ร.ศ. ๑๐๘-๑๑๓. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. . ๒๕๓๙. พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ. เชียงใหม่ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ .

ศึกษาธิการ, กระทรวง. ๒๕๒๑. หนังสืออ่านกวีนิพนธ์เรื่อง ลิลิตพระลอ. พิมพ์ครั้งที่ ๒๓.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ. ๒๕๕๑. พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พุทธศักราช ๒๕๕๐ .พิมพ์ครั้งที่ ๕. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช : มูลนิธิร่วมพัฒนาภาคใต้ : สถาบันทักษิณคดีศึกษา.

สมมตอมรพันธ์, กรมพระ. ๒๕๐๒. โคลงยวนพ่าย ถายอพระเกียรติพระเจ้าช้างเผือกกรุงเก่า. พระนคร : โรงพิมพ์ข่าวพาณิชย์.

สมร เจนจิระ. ๒๕๔๗. ภาษิตล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.

สุจิตต์ วงษ์เทศ, บรรณาธิการ. ๒๕๔๙. กำสรวลสมุทร เป็นพระราชนิพนธ์ยุคต้นกรุงศรีอยุธยา หรือ กำสรวลศรีปราชญ์. กรุงเทพฯ : มติชน.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ. ๒๕๓๙. พจนานุกรมศัพท์ล้านนา เฉพาะคำที่ปรากฏในใบลาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. เชียงใหม่ : สุริวงศ์บุ๊คเซนเตอร์.